

Увага: «Прамая лінія»!
ТРАДЫЦЫІ І СУЧАСНАСЦЬ
 Забытае... Новае... Вечнае... Колькі сакрэтаў захоўвае ў сабе мінулае! Як дзіўна ўпятаюцца ў сучаснасць сімвалы нашых продкаў. Далека не кожнаму дадзена разгадаць, што нясуць у сабе гэтыя паліграфічныя... Але ў хуткім часе ў чытачоў «Звязды» з'явіцца такая магчымасць. На ўсе вашы пытанні, якія датычацца ролі і месца народных традыцый у сённяшнім жыцці, а таксама некаторых аспектаў народнай медыцыны, адкажуць падчас «Прамой лініі» нашы пастаянныя аўтары **загадчык кафедры этналогіі і фальклору Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта культуры і мастацтваў кандыдат філалагічных навук Іван Іванавіч КРУК і старшы выкладчык гэтай жа кафедры Аксана Венямінаўна КАТОВІЧ.**
 Як лепш справіцца з гэтым? Якія правы існуюць у дачыненні да правядзення хрэсьцін? Як не парушыць рэгламентацыю пахавання і памінання? Як правільна арганізаваць уздзеянне? Як адзначыць святы ў адпаведнасці з народным календаром? На гэтыя і іншыя пытанні вы зможаце атрымаць адказы, калі патэлефануеце на нашу «Прамую лінію» **21 лістапада з 12.00 да 14.00 па нумарам: 292 38 92, 292 38 21. (Кантакты тэлефон для папярэдніх званкоў — 292 21 03.)**

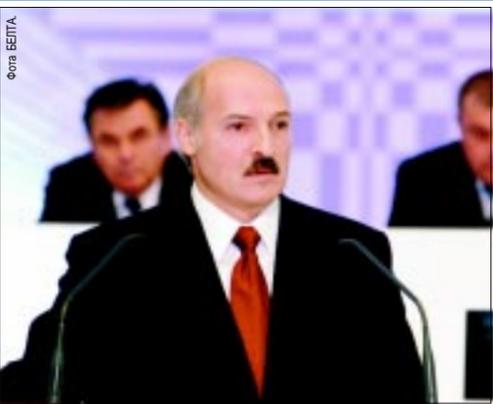

ЗВЯЗДА

Б Е Л А Р У С К А Я Г А З Е Т А

НАВУКА ПАВІННА СЫГРАЦЬ ВЯДУЧУЮ РОЛЮ ў ІНАВАЦЫЙНЫМ РАЗВІЦЦІ ЭКАНОМІКІ БЕЛАРУСІ

Першы з'езд вучоных адкрыўся ў Мінску. У з'ездзе прымаюць удзел 2485 чалавек, з іх 1987 дэлегатаў, 437 запрошаных, 63 замежныя госці. Сярод удзельнікаў марапраемства — 54 акадэмікі Нацыянальнай акадэміі навук, 84 члены-карэспандэнты, 458 дацэнтаў, 639 прафесараў. Аргамітэт па падрыхтоўцы і правядзенню з'езда ўзначальваў намеснік прэм'ер-міністра Беларусі Аляксандр Косінец.

За апошнія 6 гадоў унутраныя затраты на даследаванні і распрацоўкі ў Беларусі выраслі ў 8 разоў і цяпер перасягаюць \$500 млрд. Гэты факт асабліва адзначыў Прэзідэнт Беларусі Аляксандр Лукашэнка, выступаючы на I з'ездзе вучоных. Паводле яго слоў, у Савецкім Саюзе беларуская навука заўсёды была на перадавых пазіцыях. Як падкрэсліў Прэзідэнт, пасля распаду Савецкага Саюза ў Беларусі, нягледзячы на ўсе цяжкасці, удалося ўтрымаць сітуацыю ў навуцы, захаваць асноўны інтэлектуальны касцяк. Цяпер у расцвітаюць навуковыя даследаванні займаюцца больш як 300 арганізацый, у якіх працуюць больш як 18 тыс. чалавек.

Навука павінна адграцьчываць вядучую ролю ў інавацыйнай развіцці Беларусі і стымуляванні інвестпраектаў. Паводле яго слоў, у Савецкім Саюзе беларуская навука заўсёды была на перадавых пазіцыях. Як падкрэсліў Прэзідэнт, пасля распаду Савецкага Саюза ў Беларусі, нягледзячы на ўсе цяжкасці, удалося ўтрымаць сітуацыю ў навуцы, захаваць асноўны інтэлектуальны касцяк. Цяпер у расцвітаюць навуковыя даследаванні займаюцца больш як 300 арганізацый, у якіх працуюць больш як 18 тыс. чалавек.

У той жа час Прэзідэнт звярнуў увагу на тое, што самі вучоныя працягваюць недастаткова ініцыяваць у даўдзёрнае навуковае дзейнасць. Часта прапановы вучоных датычацца толькі прыватных пільнаў і ўнутрыакадэмічнага жыцця, многія з ініцыятывы не заўважылі дастаткова глыбока прапрацаваны.

У Беларусі няма той махровой бюракратыі, якая перашкаджае ўкраенню адкрыццяў. «Выкладзіце мне свае адкрыцці і скажыце, хто павінен іх укараіць», — сказаў Прэзідэнт.

Існуючая ў нас сітуацыя з нафтаперапрацоўкай, калі рэнтабельнасць гэтай звышпрыбытковай галіны складае ўсяго 1 працэнт, не можа ўдзячыцца здавальняючай. Вядома, гэта выклікала рэзкім павышэннем цэнаў на сыравіну, але ж і прадукт перапрацоўкі не можа падабрацца», — адзначыў кіраўнік дзяржавы.

Паводле слоў Аляксандра Лукашэнка, у Беларусі выдзяляюцца вялікія сродкі на ўдасканаленне тэхналогіі перапрацоўкі нафты. На Мазырскім нафтаперапрацоўчым заводзе пабудаваны комплекс алкіліравання і ўстаноўка экстракцыйнай дыстыляцыі бензолу. У выніку вынішчэння на прадпрыемстве безліч будзе поўнаасцяг адпавядаць патрабаванням еўрапейскіх стандартаў па колькасці араматычных вуглевадародаў. Гэта вельмі важна, паколькі 80 працэнтаў прадукцыі гэтага заводу пастаўляецца за межы краіны, адзначыў кіраўнік дзяржавы.

Беларускія вучоныя пакуль недастаткова зрабілі для эканомікі краіны. Неабходна максімальна інтэграваць навуку і вытворчасць, аб'ядноўваючы сілы розных ведамстваў і калектываў для вырашэння комплексных задач, а не распыляць сродкі па асобных дробных структурах і тэмах. Цяпер у рэальнай эканоміцы Беларусі здзейнічана ўсяго толькі 3 працэнты кандыдатаў і дактароў навуц.

«Стварэцтва ўражанне, што навука функцыянуе сама па сабе, а вытворчасць развіваецца сама па сабе. Абедзве сферы мала перасякаюцца, і гэта сур'ёзнае недахоп усёй навукова-тэхнічнай праграмы», — падкрэсліў Аляксандр Лукашэнка, звяртаючыся да вучоных. Пры гэтым кіраўнік дзяржавы адзначыў, што НАН Беларусі за апошні час зроблена шмат. У якасці найбольш паспяховай практыкі беларускіх вучоных Прэзідэнт назваў суперкамп'ютар, беларускі спадарожнік «БелКА». «Але пакуль гэта адзінаквыя праекты, і часта ў іх вялікую ўдзельную вагу займае абсталяванне, якое закупляецца за мяжой. На тым жа Беларускім металургічным заводзе толькі адна шоста частка — айчынная распрацоўка, а астатняе — імпорт. А трыба, каб было надварот», — падкрэсліў Аляксандр Лукашэнка.

«Падтрымка маладых кадраў — гэта інвестыцыі ў будучыню», — падкрэсліў Прэзідэнт. У Беларусі, адзначыў ён, створана сістэма, якая стымулюе прыцягненне ў навуку таленавітай моладзі. Істотна павышаны ступенды ўсім аспірантам, лепшым з іх устаноўлены спецыяльныя ступенды Прэзідэнта. На конкурснай аснове штогод усталявацца да 100 працэнтаў чыстых надбавак найбольш таленавітым маладым вучоным. Уведзены надбавкі за вучоныя званні.

Прэзідэнт Беларусі лічыць будаўніцтва ў Беларусі АЭС непазбежным. «Пытанне будаваць або не будаваць ужо не стаіць. Расшнне прынята. Сёння справа за выбарам пляцоўкі і кампаній па будаў-

ніцтву атамнай станцыі», — сказаў Прэзідэнт.

Аляксандр Лукашэнка лічыць, што менавіта вучоныя як спецыялісты павінны дазваляць людзям неабходнасць для краіны такога будаўніцтва. «А вы ўсё зьвальваеце на аднаведнага чалавека. Некаторыя дактары навуц публікуюць у апазіцыйнай прэсе маніфесты аб тым, што кіраўніцтва і Прэзідэнт нібыта праводзяць палітыку «генідыта Беларускага народа». І гэта пры тых затратах, якія нясе дзяржава на ліквідацыю наступстваў чарнобыльскай аварыі! Ці ж гэта вучоным?» — заявіў кіраўнік дзяржавы.

Нараўне з будаўніцтвам АЭС Прэзідэнт важнаю ролю адводзіць выкарыстанню аднаўляльных крыніц энергіі і мясцовых рэсурсаў, за кошт якіх неабходна атрымаць больш не менш як 25 працэнтаў энергіі. У Беларусі толькі разведаныя эксплуатацыйныя запасы вугляў складаюць 63 мільярд т, бургага вугалю — 99 мільярд т, гаручых сланцаў — больш як 1 мільярд т. Аднак гэтыя сыравіны нізкай якасці, традыцыйнымі спосабамі якую не ўжываюць. «Нам трэба ведаць, якія тэхналогіі найбольш эканамічныя і выкарыстанні гэтай сыравіны. Калі недастаткова вядомыя, прапаноўвайце свае. Вось дзе поле дзейнасці для вучоных, і вы ніколі не скажаце, што гэта не будзе запатрабавана», — адзначыў кіраўнік дзяржавы.

Паводле слоў кіраўнік дзяржавы, недастаткова і распрацоўвак па выкарыстанню геатэрмальнай энергіі. У гэтым пытанні, лічыць Прэзідэнт, неабходна звярнуцца да вопыту кітайскіх спецыялістаў, якія навучыліся ацвяпляць жыллё з дапамогай артаэзіянак вяду. У Беларусі ў асобных мясцінах тэмпература падземных вод дасягае практычна 100 градусаў па Цэльсію. «Але мы да гэтага часу яе не выкарыстоўваем. Чаму?» — задаў пытанне Аляксандр Лукашэнка.

«Кожны выкладчык абавязаны выхоўваць у студэнтах вагу да сваёй дзяржавы. Асабісты прыклад педагога павінен быць асновай выхавання ў вышэйшай школе. А то некаторыя рэктары і прафесары, відаць, забылі, што іх задача не толькі «запіхнуць» энную колькасць інфармацыі ў галовы студэнтаў, але і вырасіць з іх грамадзян сваёй краіны».

«Увогуле, і ўраду, і вучоным скажуць: дастаткова агупных рэсурсаў. Дырэктыва № 3 падпісана, Канцэпцыя энэргаефектыва зацверджана. Дзейнічае!» — рэзюмаваў Прэзідэнт. Ён таксама даручыў ураду прадставіць Праграму па развіццю энэргакомплексу.

(Заканчэнне на 2-й стар.)

ЗАРПЛАТА «АБГАНЯЕ» ВУП

Толькі ў выніку рэзкага павелічэння цэнаў на газ і ўвядзення мытнай пошліны на нафту ў пачатку года дадаткова «нагрузка» на айчыную эканоміку склала прынамсі 3 мільярд долараў ЗША. Тым не менш, як адзначыў падчас Нацыянальнага савета па працоўных і сацыяльных пытаннях першы віцэ-прэм'ер Уладзімір Сямашка, гэта акалічыцца па сутнасці не паўплывала на выкананне сёлётнага Генеральнага пагаднення паміж урадам, аб'яднаннямі наймальніку і прафсаюзамі.

Дамовы засталіся без змяненняў. Як заўважыў Уладзімір Сямашка, новыя ўмовы гаспадарання, безумоўна, не маглі не накласці свой адбітак. У прыватнасці, пакуль паказчык рэнтабельнасці па прамысловым прадпрыемствах атрымліваецца менш за запланаваны ўзровень. Ёсць пытанні і па знешнеэканамічнаму сальда. Меркава-

лася, што па выніках гэтага года яно павінна «сплюскавацца» на 500–600 мільярд долараў, тады ка на правае, хутчэй за ўсё, атрымаецца «мінус» прыкладна ў 2 мільярд. У той жа час, зазначыў першы віцэ-прэм'ер, можна казаць і аб некаторых станоўчых момантах. Па выніках студзеня-верасня ў краіне захаваўся ўсяго тэмпы росту ВУП на ўзроўні 8,4 працэнта. Прычым апошні паказчык больш чым удвая перавышчыў тэмпы росту інвестыцый у асноўны капітал. Айчыныя суб'екты гаспадарання актыўна ўкладвалі значныя сродкі ў новыя тэхналогіі і абсталяванне, што можна лічыць свеасаблівым «заделам на будучыню». І ўсё ж ці не галоўны вынік іншы. Паводле слоў першага віцэ-прэм'ера, ураду удалося выканаць свае абавязкі ў рамках Генеральнага пагаднення з аб'яднаннямі наймальніку і прафсаюзамі.

(Заканчэнне на 2-й стар.)

РОЗГАЛАС

У ПАНЫДЗЕЛАК РЭЗКА ПАХАЛАДАЕ

У гэтыя выхадныя ў Беларусі ўсталявацца няўстойлівае надвор'е, бо атлантычны цыклон, які будзе рухацца праз Балтыцкае мора на ўсход, прынесе да нас апады і выглядзе дажджы і мокрага снегу, — паведамляе рэдакцыя галоўны сінноптык Рэспубліканскага гідрометэцэнтра Вольга Фядотава.

Чакаецца парывісты вецер. Заходнія вятры ў нядзелю зменшацца па інтэнсіўнасці і месцамі будуць узмяцкацца да 15–20 м/с. На асобных участках дарог усталяюцца галалёдзіца. Тэмпература паветра ў суботу — 1–6 цяпла, у Брэсцкай вобласці — да плюс 9 градусаў. У нядзелю тэмпература паветра будзе вагацца на працягу сутак ад мінус 1 градуса на поўначы да плюс 7 на поўдні краіны. У панядзелак у нашай краіне рэзка пахаладае. На ўсходзе краіны выглядае невялікі снег. Тэмпература паветра ўначы стане ўжо 1–7 марозу, удзень — ад мінус 3 да 2 цяпла. Згодна з папярэднімі прагнозамі, даволі холадна будзе мінімум да сярэдзіны наступнага тыдня. Больш за тое, 6–7 лістапада па паўднёвым захадзе пройдзе снег. На дарогах амаль паўсюдна пачне гаспадарыць галалёдзіца. Уначы ў гэтыя дні тэмпература паветра можа дасягаць мінус 3–8 градусаў, а на ўсходзе — нават да 10 марозу. Тэмпература паветра ўдзень — ад 0 да мінус 5, толькі ў Гродзенскай і Брэсцкай абласцях — да плюс 2 градусаў.

Сяргей КУРКАЧ.

ВЫЯЗНАЯ ПРЫЁМНАЯ ВЯРХОЎНАГА СУДА

Днямі старшыня Вярхоўнага Суда (ВС) Вялянцін Сукала прывёў прыём грамадзян у Светлагорску.

Як паведаміла прэс-сакратар старшыні ВС Настася Цымановіч, са сваімі скаргамі і просьбамі да кіраўніка вышэйшай судовай інстанцыі краіны звярнуліся больш за 20 чалавек. Большасць з іх выказвалі сваю нязгоду з судовымі рашэннямі па крымінальных і грамадзянскіх справах. Некалкі наведвальнікаў паскардзіліся і на рашэнне самога Вярхоўнага Суда. Напрыклад, адзін грамадзянін, якога прысягнулі да адміністрацыйнай адказнасці за кіраванне транспартным сродкам у нецвярдзлым стане, лічыць што судзіць раённага суда пакаралі яго несправядліва. Вышэйшая судова інстанцыя ўжо правярае гэтую скаргу і прыйшла да высновы, што першапачатковае рашэнне было законным і абгрунтаваным. Тым не менш Вялянцін Сукала абяцаў, што скарга памянінага грамадзяніна будзе накіравана на паўторны разгляд. Увогуле, ніводная заява, нават, калі яна найпрост не датычылася кампетэцыі Вярхоўнага Суда, не засталася па-за ўвагай. Варта адзначыць, што сёлета кіраўніцтва ВС правяло выязнныя прыёмныя ў Оршы, Жлобіне, Бабруйску, Слоніме, Уздзе, Шучуныне, Асіповічах, Гродне і іншых гарадах краіны. А ўсяго за 10 месяцаў гэтага года прадстаўнікі вышэйшай судовай інстанцыі прынялі больш за 2 тысячы грамадзян.

Мікола ДЗЯБЕЛА.

У БЕЛАРУСІ АКАЗАНА ДАПАМОГА КОЖНАМУ ТРЭЦЬМУ АДЗІНОКАМУ ПЕНСІЯНЕРУ

Днямі закончылася абследаванне ўмоў жыцця ўсіх адзіночкіх пенсіянераў — аб гэтым паведаміла прэс-сакратар Міністэрства працы і сацыяльнай абароны Галіна Трафіменка.

Усяго ў Беларусі налічваецца 152 тыс. адзіночкіх пажылых грамадзян, прычым па выніках абследавання больш чым 58 тысяч з іх атрымалі тую ці іншую дапамогу. У прыватнасці, зазначыла Галіна Трафіменка, у дамах ці кватэрах 16,7 тысячы пенсіянераў, якія не маюць сваякоў, былі адрамантаваныя электраправады і печы, 43 тысячам грамадзян гэтай катэгорыі ўстаноўлены пажарныя апавяшчальнікі, а мільяны паўтары тысячы пажылых людзей атрымалі дапамогу ў рамоне жылых памяшканняў і надворных пабудов.

Сяргей ГРЫБ.

ПАКЛОН СУЧАСНІКАЎ — ПАЭТУ

Сёння, у дзень 125-годдзя Якуба Коласа, Беларускае радыё прадставіць слухачам прэм'еру радыёкампаніі «Зямлі і небу пакланюся...».

У дзень занятыя дзве асобы: Творца — сталы чалавек, які ўзгадвае на схіле дзён розныя падзеі жыцця, звязаныя як з творчасцю, так і з разнастайнымі выпрабаваннямі лёсу, і Паэт — яго радкімі, напісанымі ў розныя часы, нібыта ілюстравана расказ Творцы. На першым месцы для абодвух, зрэшты, застаюцца адны і тыя ж рэчы: воля, Радзіма, каханне... У ролях герояў занятыя народныя артысты Беларусі Генадзь Гарбук і артыст Аляксандр Аўчынчык. Прагучыя радыёкампаніі «Зямлі і небу пакланюся...» у эфіры Першага нацыянальнага канала Беларускага радыё з 21-й гадзіны.

Вікторыя ЦЕЛЯШУК.

РАДОК «ЗВЯЗДЫ» ў ГІСТОРЫІ КРАІНЫ

Віктар СЕЛЯНЕЎ і Васіль ПЧЭЛЬНІКАЎ дэманструюць работу партыўнай партызанскай друкарні.

Вынікам гэтага сумеснага праекта рэдакцыі газеты «Звязда» і Дзяржаўнага музея гісторыі Вялікай Айчыннай вайны, які ажыццяўляецца на працягу 2007 года, стане адкрыццё ў музеі інтэрактыўнай зямлянкі-друкарні.

Наведвальнікі будуць мець магчымасць не проста ўбачыць, якім чынам ва ўмовах падполля і партызанскай зоны друквалася газета «Звязда», але змогуць самі паспрабаваць «дактаць тыраж» газеты. Хоць бы адзін экзэмпляр — для сябе, на памяць.

Нам удалося аднавіць-рэстаўраваць «кішэннюю» партыўную друкарню «КТ», — расказвае загадчык адміністрацыйна-гаспадарчага аддзела музея Віктар Селянеў. — У час вайны гэта была сакрэтная распрацоўка. Захоўваецца тагачасная рэкамендацыя па карыстанні пад друкам «Сакрэтна!». Менавіта такія друкарні карысталіся партызаны і падпольныя чыкалы. Вельмі зручная рэч: яна складалася з чымадан. — У музеі захоўваецца шмат падпольных газет і лістовак, выпушчаных менавіта на такіх друкарнях.

Таццяна ПАДАЛЯК.

КУП «МИНСКИЙ ОБЛАСТНОЙ ЦЕНТР УЧЕТА НЕДВИЖИМОСТИ» ПРОВОДИТ ОТКРЫТЫЙ АУКЦИОН

по продаже здания школы (об. пл. 1082,6 кв.м), сарая кирпичного (72 кв.м), уборной (5 кв.м), котельной (83,3 кв.м), водонапорной башни-скважины, расположенных по адресу: Минская область, Червенский район, Смилевичский с/с, д. Кулики (около 20 км от Минска по Могилевскому направлению). Площадь земельного участка 3,1203 га. Начальная цена — 552 241 062 бел. руб. Оплата за объект должна быть осуществлена в течение 30 календарных дней после подписания договора купли-продажи. Подробное извещение опубликовано в газете «Звязда» от 22.09.2007 г. Порядок проведения аукциона оговорен в условиях его проведения. Аукцион состоится 20 ноября 2007 г. в 12.00 по адресу: г. Минск, ул. Чкалова, 5, к. 321. Заявления на участие и необходимые документы принимаются по 19 ноября 2007 г. до 17.00 по адресу: г. Минск, ул. Чкалова, 5, к. 326.

Тел: (8017) 224 61 34. Наш сайт в Интернете: www.rtb.by.1

Пакланіцца памяці Народнага песняра Беларусі Якуба Коласа мы імкнёмся ў розныя мясціны. Але ў першую чаргу абавязаны невялікаму куточку на ўскраіне Стоўбцаў — урочышчу Акінчыцы. Не гэта — калыска паэта. Тут, у сям'і звычайнага лесніка Міхала Міцкевіча, з'явіўся на свет будучы класік, прарок і асветнік. На-

ISSN 1990 - 763X
 0 7 2 1 1 >
 9 7 7 1 9 9 0 7 6 3 0 0 8

Курсы замежных валют, устаноўленыя НБ РБ з 3.11.2007 г. (для бн разлікаў)		Курсы замежных валют для безналічковых разлікаў	
1 долар ЗША	2 151,00	Цэнтрабанк РФ	24,6674
1 еўра	3 115,19	10 USD	48,7498
1 латывійскі лат	4 436,42	1000 BYR	11,4518
1 літоўскі літ	902,25	EUR	35,6888
1 чэшская крона	115,56	Курс у гандлёвых кампаніях (на 2.11.2007 г.)	
1 польскі злоты	854,13	USD	2135 / 2210
1 расійскі рубель	87,20		
1 украінская граўня	425,31		

Публікацыя на часопіс «Гэтыя дзеньні» з 2007 года ўваходзіць у спіс выданняў, якія ўключаны ў пералік газет і часопісаў, якія павінны быць у кожнай сям'і.

НАВУКА ПАВІННА СЫГРАЦЬ ВЯДУЧОЮ РОЛЮ ў ІНАВАЦЫЙНЫМ РАЗВІЦЦІ ЭКАНОМІКІ БЕЛАРУСІ

(Заканчэне. Пачатак на 1-й стар.)

Беларусь здольная нарастаць вытворчасць уласных лекарстваў і якаснага абсталявання. Калі справы з медыцынскай навукай у цэлым ідуць наперад, то праблема забеспячэння медыцыны лекарствамі і абсталяваннем стаіць вельмі востра. Асноўнае абсталяванне і каласальна колькасць лекавых сродкаў закупляецца за мяжой. «Вядома, без імпарту нам тут не абыйсціся. Ні адна краіна, нават значна больш багатая, чым Беларусь, не можа забяспечыць сябе ўсім спектрам медыцынскіх прыбораў і прэпаратыў, але мы здольны вырабляць наможа больш якарстваў і якаснага абсталявання ў сябе», — сказаў Аляксандр Лукашэна.

Кіраўнік дзяржаўны азданчэў, што за апошнія гады ўдалося дабіцца надрэзных вынікаў у сферы аховы здароўя. У прыватнасці, многія баліцы і паліклінікі аснашчаны найноўшым абсталяваннем, што дапа магчымас зняць дыягностыку на самы сучасны ўзровень. І работа ў гэтым напрамку будзе прадоўжана, сказаў ён. Да 2010 года плануецца рэканструаваць і перааснастаць усе дзіцячыя баліцы і медыцынскія установы рэспубліканскага ўзроўню, будзе створана 4 новыя буіныя навукова-практычныя цэнтры па розных напрамках медыцыны. Акрамя таго, Беларусь на працягу апошніх гадоў мае самы нізкі ўзровень дзіцячай смертасці ў СНД. У мінулым годзе ўдалося дабіцца і пералому ў дэмаграфічнай сітуацыі: упершыню колькасць памерлых

знізілася на 2,4 працента, а народнае жыццё узрасла на 6,2 працента. Аляксандр Лукашэна звярнуў увагу міністра аховы здароўя на неабходнасць больш даканалага падбору кадраў на пасады кіраўнікоў медыцынскіх устаноў, асабліва на выкова-практычных цэнтрах. «Ад кіраўніка залежаць адносіны да хворых і арганізацыя ўсёй справы ў лячэбнай устаноўе. На гэтыя пасады трэба падбіраць аўтарытэтных вучоных, якія маюць дастатковы прафесійны і жыццёвы вопыт і маюць арганізатарскія здольнасці. Скарашчэння спецыялістаў тут не падыходзіць», — сказаў кіраўнік дзяржаўны.

Важную ролю ў развіцці грамадства прэзідэнт адводзіць грамадзянаў і гуманітарным навукам. Паводле слоў Аляксандра Лукашэны, неабходна пераходзіць ад агульных разваг да глыбокіх даследаванняў. «Я не хачу сказаць, што па гэтай частцы ў нас нічога няма. Але ў цэлым спраўдана навука і ўважлівы падтрымка, якая ўзброіла б урад, міністэрствы і падпрэміі, мы пакуль не адчуваем. У шэрагу выпадкаў па-ранейшаму даводзіцца кіравацца толкі інтуіцыяй і разважлівасцю», — падкрэсліў беларускі лідар.

Прэзідэнт Беларусі перакананы, што беларуская навука павінна садзейнічаць захаванню і прымяненню культурных і духоўных традыцый народа. «Гісторыя, філасофія, педагогіка, іншыя навукі павінны быць прывязаны да сённяшняга грамадства. Развіццё навукі ў гэтых сферах не павінна быць ізлявана, не павінна замыкацца ў вузкіх карпаратыўных рамках. Усе павінна актыўна

садзейнічаць таму, каб кожны беларускі грамадзянін адчуваў непаўторны сувязь са сваёй Радзімай, яе гісторыю, культурай», — сказаў Прэзідэнт.

Разам з тым Аляксандр Лукашэна звярнуў увагу на важную ролю пэдагагічнай і юрыспрудэнцыі. «Дасканала працуюць законы і падзаконы акты, развіццё прававага адносіны, кваліфікаваная работа судовай сістэмы ствараюць той каркас, на якім будзе існаваць грамадства. На сёння праекты законаў і іншых нарматыўных актаў не праходзяць дастаткова навуковай прапрацоўкі. У выніку часта аказваюцца сырымі. Практичныя ні адзін дакумент, што паступае ў Адміністрацыю Прэзідэнта, не праходзіць з першага разу, паколькі выклікае масаўдалкам абгрунтаваных прэраўнячых спецыялістаў гэтай устаноўе. Ці ж гэты парадокс? А вучоныя-юрысты ў гэты час займаюцца дысертацыямі на адлеглых тэмы, мала звязаныя з практычнымі патрэбнасцямі дзяржаўны ў гэтай сферы», — падкрэсліў Аляксандр Лукашэна.

Прэзідэнт таксама асабліва адзначыў, што ў Беларусі, развіваючы спецыяльную навуку, ні ў якім выпадку не гасць страціць фундаментальную. На думку кіраўніка дзяржаўны, фундаментальная навука павінна канцэнтравана на падрыхтоўцы спецыялістаў, у тым ліку вышэйшай кваліфікацыі, а таксама на перамяшчэнні на беларускую глебу сучасных навуковых ведаў. Акрамя таго, у яе функцыі ўваходзіць і навуковая экспертыза розных праектаў і прапановаў.

ЗАРПЛАТА «АБГАНЯЕ» ВУП

(Заканчэне. Пачатак на 1-й стар.)

Так, нагадаў намеснік міністра эканомікі Андрэй Тур, сёлета прымаюць рашэнне аб павелічэнні каэфіцыентаў да тарыфаў некаторых работнікаў бюджэтнай сферы, а таксама рашэнне аб павышэнні на 10 працентаў акладу нізкааплатам работнікам культурына асветных устаноў. Не ў апошняю чаргу менавіта гэтыя акалічнасці сталі прычынай росту сярэдняй зарплаты па бюджэтнай сферы ў цэлым — у верасні яе агульны паказчык вымагавы 280 доларамі ў эквіваленце. Што да сярэдняй зарплаты вытворцаў, то, да прыкладу, у тым жа верасні ў прамысловасці яна адбывалася 372, у будаўніцтве — 438, на транспарце — 391, а ў сувязі — 361 долару. Пры гэтым, канстатуючы ў Міністэрстве працы, што грошы выплачваліся своечасова — да прыкладу, у жніўні паказчык працягнутага запозначэння работнікаў склаў 0,01 працента ад агульнага па краіне фонду аплаты працы.

Да слоў, заўважыў Андрэй Тур, сёлета заробкі раслі больш

хуткім тэмпам, чым валавы ўнутраны прадукт і ў цэлым апрадэжвалі інфляцыю. За сёлётыя студзень верасень адносна аналагічнага перыяду ледзя тарыфы на жылывае камунальныя паслугі павялічыліся на 10,1, на праезд у гарадскім пасажырскім транспарце — на 10,6, на праезд у прыградных аўтобусах — на 15,8, прыградным чыгунавым транспарце — на 22,2, на газ — на 23, на асноўныя прадукты харчавання — на 8,2 працента. У той жа час рост сярэдняй па краіне зарплаты склаў 18,4, а сярэдняя пенсія па ўзросце — 17,4 працента.

Адначасова ў верасні быў зроблены перагляд працоўных пенсій, у сакавіку змянілі ўмовы прадастаўлення бясplatнага харчавання дзецям першых двух гадоў жыцця, ідэкавалі дзіцячы дапамогі, мінімальныя і сацыяльныя пенсіі. Яшчэ адным цікавым вынікам студзень—верасня стала зніжэнне ўзроўню зарэгістраванага беспрацоўя да 1 працента ад колькасці эканамічна актыўнага насельніцтва. Праўда, заўважыў Андрэй Тур, сітуацыя на рынку працы застаецца неадназначнай. Так, па-ранейшаму

існуе праблема дафіцыту свабодных месцаў у асобных рэгіёнах, у краіне па-сутнасці склаўся «чорны спіс» незапрацаваных спецыялістаў, а многія вакансіі, асабліва ў вёсках, «высталяюцца» з вельмі нізкай зарплатай.

Сярэдні — далёка не кожны

Зрэшты, выпадзе весці гаворку і аб некаторых іншых няпростых нюансах. Адзін з прыкладаў. У цэлым па краіне сярэдні ўзровень аплаты працы па прамысловасці ў верасні склаў амаль 372 долары. І ў той жа час фактычна пята частка прадпрыемстваў галіны не выйшла і на 150-доларавую адзнаку. Прычым зразумела, што гаворка ў дадзеным выпадку ідзе аб стратных прадпрыемствах.

Таксама востры момант — судадносіны сярэдняй зарплаты і мінімальнага спажывецкага бюджэту. Зрэшты да лештаг тут ёсць, зараз такія судадносіны складаюць 246,7 працента. Аднак, нагадаў намеснік старшыні ФПБ Андрэй Лук'яновіч, паводле Генеральнага пагаднення гэты паказчык да канца года павінен склаўся 263—264 працента.

Патрабуе вырашэння і праблема кампенсацыі на наём жылля студэнтам і навушчым, якія застаўся без інтэрнаці. Зараз памер кампенсацыі складае 7750 рублёў, прычым часам кошт «арэнды» таго ж тэму ў сталецы ўжо набліжаецца да 100 долараў.

Не менш забытая сітуацыя з дзіцячым аздараўленнем. З аднаго боку, сёлета на падрыхтоўку аздараўленчых лагераў быў выдаткаваны 1 млрд рублёў. Аднак, з іншага боку, ёсць рэаліі: амаль кожны чацвёрты з больш чым 200 летнікаў патрабуе капітальнага рамонта. А гэта, па самых сціплых ацэнках, больш чым 70 млрд рублёў укладанняў. Таму, лічыць Андрэй Лук'яновіч, варты занцаць «пошук» дадатковага фінансавання. Яшчэ адна праблема прафсаюзаў даччыцца павелічэння памеру дадзенай і дзіцячому пуцёўку, паколькі не скарот: у дадзеным выпадку аказваць дадатковую дапамогу бацькам могуць далёка не ўсе арганізацыі.

Нарэшце, не менш значная праблема прафсаюзаў — звяржэння паводле Генеральнага пагаднення гэты паказчык да канца года павінен склаўся 263—264 працента.

Між тым, першыя крокі ў гэтым напрамку па сутнасці ўжо зроблены. З 1 лістапада ў Беларусі на 7,7 працента павышлася тарыфная стаўка І разраду бюджэтных, а таксама на 9,3 працента — сярэдняя працоўная пенсія. Аднак, павелічэнне першыя віз-праем Уладзімір Сямашка, на самой справе сёлета да тэмы даходаў вяртае яшчэ раз вярнуўца ў снежні і спланаванае дамоўнасці паміж уладам, аб'яднанымі наймальнікам і прафсаюзам на наступны год з улікам змянення «ўнутраных» цэнаў на тавары і паслугі, а таксама новых ставак па раіскай энергаэнергосітах. Прычым тады ж мяркуецца разгледзець і іншыя пункты Генпагаднення, і ў прыватнасці, прапановы ФПБ па дзіцячым аздараўленні.

Наступны год «сплануюць» у снежні

ВІНШАВАННЕ ПРЭЗІДЭНТА

Прэзідэнт Рэспублікі Беларусь Аляксандр Лукашэна накіраваў прывітанне ўдзельнікам Міжнароднай сустрэчы камуністычных і рабочых партый, прасячонай 90-годдзю Вялікай Кастрычніцкай сацыялістычнай рэвалюцыі. Як падкрэсліў Прэзідэнт, у Беларусі 7 лістапада — дзень, калі здзейснілася Кастрычніцкая рэвалюцыя, з'яўляецца дзяржаўным святам. «Мы аддаём належнае гэтай апалячонай гістарычнай падзеі, якая прабудзіла вялікі патэнцыял прыгнечанага народа, што згуртавала масы ў імкненні пабудоваць свабоднае і справядлівае грамадства», — гаворыцца ў прывітанні.

Прэс-служба Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь.

ФОРУМ КАМУНІСТАЎ У МІНСКУ

Сёння ў Мінску пачынае працу Міжнародная сустрэча камуністычных і працоўных партый. Форум кампартый свету праходзіць пад назвай «90-я гады Вялікай Кастрычніцкай сацыялістычнай рэвалюцыі. Актуальнасць і жыццёвае значэнне ідэй. Камуністы ў барацьбе супраць імперыялізму, за сацыялізм».

Традыцыйная сустрэча партый праходзіць у Беларусі ўпершыню. Як паведаміла карэспандэнту «Звязды» першы сакратар ЦК КПБ Таццяна Голубева, ініцыятыва правядзення мерапрыемства належыць ёй, а таксама лідару расійскіх камуністаў Генадзю Зіганаву. Гэтыя палітыкі звярнуліся ў працоўную групу Міжнароднага камуністычнага руху з адпаведнай прапановай. Таццяна Голубева адзначыла, што станоўча паўплывала на рашэнне правесці форум у Мінску, у прыватнасці, тое, што 7 лістапада з'яўляецца дзяржаўным святам у краіне. Акрамя таго, у Беларусі «нараджаюцца камуністычны рух» — тут знаходзіцца Дом-музей першага з'езда РСДРП. Свой удзел у мерапрыемстве пацвердзілі звыш 80 партый. Плануецца, што сярод прысутных будзе лідар КПРФ Генадзь Зіганав. Лідар камуністаў Украіны Пятра Симаненкі ў Мінску не будзе, аднак замест яго прыдзе «другі чалавек у Мінску».

Таццяна Голубева не выключыла, што падчас форуму Генадзь Зіганаву ініцыюе прыняцце заявы аб падтрымку КПРФ на парламенцкіх выбарах у Дзярждуму Расіі. Камуністы Беларусі гатовыя падтрымаць гэтую заяву.

Сяргей КУЗНЯЦОЎ.

Калідор бяспекі «Брэст—Масква»

Прадзіяе крмынальнаму аўтабізнэсу абмеркавалі ў Магілёве кіраўнікі крмынальнай міліцыі Міністэрстваў унутраных спраў Беларусі і Расійскай Федэрацыі.

Праблемы з угодзімі і крдыжамі аўтамабіляў актуальныя для абедзвюх дзяржаў. У Расіі сёлета за 9 месяцаў было ўгнана 84 тысячы аўтамабіляў, і толькі колькасць тэрцае такое злачынства звычайна раскрываецца.

У Беларусі лямбда меншыя, значны намеснік начальніка галоўнага ўпраўлення крмынальнай міліцыі МУС Беларусі Аляксандр Зыль, — прыкладна ў 6—7 разоў, а з 10 гадоў аўтамабіляў у сярэднім 7 вяртаецца законным гаспадарам.

Аляксандр Галімаў, які выконвае абавязкі начальніка Дэлегацыі крмынальнага вышукку МУС Расійскай Федэрацыі, паведаміў, што іцпер дзюкуючы сумеснай працы крдык міліцыі ў і беларускіх кадрах выярыта злачынная група, якая займаецца крмынальным аўтабізнэсам менавіта па такой схеме. Колькасць аўтамабіляў, якія з Захаду пераправляюць у Расію гэтай групай, пераваляла за сотню.

Будзе створаны калідор бяспекі «Брэст—Масква». Там будзець садзейнічаны спадарожнікавыя навігацыйныя сістэмы, якія будзець кантраляваць рух транспарту, у першую чаргу — грузавыя паравозкі.

Таксама ёсць ідэя развіцця сістэму фіксацыі ўсіх аўтамабіляў, і

ўздыжаюць на тэрыторыю канкрэтнага раёна альбо горада. Такая сістэма пад назвай «Паток» паспяхова функцыянуе ў Маскве, і там праз месяц і нават праз год можна вылічыць машыну, якая пакінула горад пасля ўчынення злачынства. Цяпер аўтамобільнаму сістэму «Ураган» прапануюць пашырыць да дзяржаўных межаў Беларусі і Расіі.

Праўда, машыны іцпер уносяць нават насуперак «крутым» ахоўным спадарожнікавым сістэмам. І даволі часта дарагія аўтамабілі ў Расіі крадуць і вяртаюць за выкуп: пасля знікнення аўтамабіля яго гаспадару па тэлефоне-аўтаматзе абяцваюць аказаць садзейнічанне за пэўную суму — звычайна гэта 25—30 працентаў рэальнага кошту машыны. Дарэчы, у Беларусі такі від злачынства, як крмынальнае вяртанне аўтамабіля, выкаранілі.

Трэба ратавацца ад угонуў і крадзяжы страхананнем, — раіць Аляксандр Галімаў. — У заходніх краінах усе аўтамабілі страхананнем. Найчасцей мы шукаем машыны па лініі Інтэрпола пасля звароту старахавак кампаній. Але калі знаходзім, яны ўладальнікамі часта і не патрэбныя, бо гаспадар атрымаў страхоўку і не хоча звызацца з машынай, якую, можа, і ў злачынных мэтах выкарыстоўвалі. Мы таксама прыйдзем да ўсеагульнага страханання ў Расіі і ў Беларусі. Толькі пакуль страхоўка — дарагое задавальненне...

Ілона ІВАНОВА.

ГРОДЗЕНСКАЯ ТРАЙНЯ

У сям'і гродзенцаў Таццяны і Сяргея Іголькі Вялікае папаўненне — у іх нарадзіліся тры дзяціны: Насця, Даша і Ксюша. Вага нованароджаных — 1 кг 670 г, 1 кг 970 г, 1 кг 190 г. У гродзенскім перынатальным цэнтры гэта першая трайня. Стан нованароджаных аздываецца як стабільны.

Фота Леаніда ШЧАГЛОВА, БЕЛТА.

ХРОНІКА АПОШНІХ ПАДЗЕЙ

«РЭВАЛЮЦЫЯ РУЖ» МОЖА ПАЎТАРЫЦА?

Мітынг апазіцыі ў Тбілісі сабраў каля ста тысяч чалавек. Прадстаўнікі аб'яднанай апазіцыі ў ходзе акцыі пратэсту вылучылі патрабаванні прэзідэнту Грузіі Міхаілу Саакашвілі. Гэтыя патрабаванні зводзяцца да трох пунктаў: правядзення парламенцкіх выбараў у канстытуцыйны тэрмін вясной будавага года, змянення Выбарчага кодэкса і вызвалення палітзавольных. Галоўны лозунг мітынгучых — «Грузія — без прэзідэнта!»

Як заявіў падчас мітынгу адзін з лідараў апазіцыі Гія Тартладзе, патрабаванні будзе перададзены прэзідэнту. Тая, што сабралася, збіралася да чакання адказу на плошчы.

На працягу дня колькасць мітынгучых працягвала павялічвацца ў асноўным за кошт жыхароў рэгіёнаў, якія прыбылі ў сталіцу на легкавых аўтамабілях. Паводле інфармацыі грузінскай СМІ, цынікі з заходняй Грузіі ў Тбілісі пайшлі пустымі — у іх нікога не пусцілі. У гарадах Азургеці, Горы, Зугдідзі паліцэйскія аддзелы ў вадзіцельскай мікрааўтобусу правы і ключы ад аўтамабіля. Між тым, дэманстрацыі былі запланаваныя нават у турмах і калоніях. І ўпершыню — за мяжой — у Страбургу, Афінах, Берліне, Таронце. Дата 2 лістапада для маршуў пратэсту была абрана не выпадкова. У гэты дзень роўна чатыры гады таму пачалася «рэвалюцыя руж», якая прывяла да адстаўкі Шварцнадзе.

У ТАЛЫЦІ ПРАЙШЛІ ПАХАВАННЯ ЗАГІНУЛЫХ ПАДЧАС ВЯБУХУ АЎТОБУСА

Згодна з галоўнай версіяй следства, віноўнікам выбуху быў 21-гадовы Яўген Вахрушаў, які зьяўляўся членам партыі ў дзеянне самаробнае выбуховае прыставаанне. Матываўчынку маладога чалавек пакуль высветліць

не ўдалося. Вахрушава пахаваў першым, а да яго маці прыставілі ахову.

Немалую блытаніну ў справу ўносіць і маршуў руху Яўгена Вахрушава. Справа ў тым, што ён ехаў не за дому, дзе, паводле па адной з версій, было выраблена выбуховае прыставаанне, а наадварот, у краіну да яго. Анімацыя крыніца з ліку ўдзельнікаў следства таксама не выключыла, што бомба магла быць пакінута ў аўтобусе да таго, як у яго сё Яўген. Вахрушаў мо палець у пакінутую кімсьці сумку ці руказ, начынены выбуховым рэчывам, проста ад цікавасці і падавацца.

У АРМІІ ЗША ЗАБЕСПЯЧЭНЫ РАСКРАСЛІ МІЛЬЯРДЫ ДАЛАРАЎ?

Незалежная камісія на чале з былым намеснікам міністра абароны ЗША Жаман Ганслерам выявіла шматлікія махлярствы і растраты ў амерыканскай арміі.

Кіраўнік камісіі раскрытыкаваў тое, як амерыканская армія выконвае кантракты на забеспячэнне сваіх воінаў у Іраку і Афганістане. Размова ідзе аб кантрактах на суму 4 млрд долараў у год. Міністр абароны ЗША Роберт Гейтс заявіў, што «устрыжаныя высвоены камісія» і запэўніў у намеры Пентагона разгледзець рэкамендацыі камісіі.

ДЗЕСЯЦІГАДКАМУ ПАДПІЛЬШЫКУ ПАГРАЖАЕ ДА ТРОХ ГАДОЎ ТУРМЫ

Дзесцігадкамую хлопчыку, які неаўмысна ўчыніў лясны пажар у Каліфорніі, пагражае да трох гадоў турмы.

Калі ён будзе прызнаны вінаватым па артыкуле «Злачыння неасцярожнага зварот з агнём», яго бацькам і яму самому па дасягненні палеўнаца дзядзьдзца таксама ўдзельнічаць у кампенсацыі соцены міліёнаў долараў урэшце. У выніку пажару выгарала больш за 15 гектараў лесу і 21 дом. Гэты пажар стаў толькі адным з больш як 15 вогненных штурмаў, у выніку якіх загінуў 14 чалавек, было знішчана каля 2,5 тысячы збудаванняў і выгарала 2,1 тыс. кв. км лесу. Але менавіта ў гэтым выпадку агентам ФБР і паліцыі ўдалося дакладна вызначыць прычыну пажару і вінаватага ў ім.

«НАВУКА — АСНОЎНЫ РЭСУРС»

Пра гэта заявіў падчас свайго выступлення на афіцыйным адкрыцці і з'езда вучоных Беларусі Старшыня Прэзідэнтскага Нацыянальнага акадэміі навук Міхаіл Мясніковіч.

Ён падкрэсліў, што беларуская навука сёння павінна канцэнтравана сваю дзейнасць на прыкладных распрацоўках. У фінансаванні такіх праектаў зараз акрэслілася станоўчая дынаміка. У прыватнасці, больш за 80 працэнтаў грашовых сродкаў, накіраваных на развіццё навукі, прыпадае менавіта на прыкладныя даследаванні. У ішчым за 2001—2006 гады ўнутраныя затраты на навуковыя даследаванні і распрацоўкі склалі 1 трлн 787 млрд рублёў, што з'яўляецца адначасова ўраг дзяржаўна да праблем інавацыйнага развіцця краіны.

Увогуле, дзяржаўныя расходы на асваенне новых ведаў прадукцыі хутка акупляцца: у бюджэт вяртаецца 25 рублёў на адзін затрачаны рубель. Паводле слоў Міхаіла Мясніковіча, у краіне павінны быць створаны ўмовы для распрацоўкі буйных праектаў па асваенню нетраў, космосу, новых матэрыялаў, развіцця нана- і інфармацыйных тэхналогій.

У Беларусі больш за 800 навуковых распрацовак укараняецца ў рэальны сектар эканомікі. Пра гэта паведаміў у сваім дакладзе на І з'ездзе вучоных Беларусі міністр адукацыі краіны Аляксандр Радзюк. Яго атрымліваюць беларускія навуковцы на свае знаходніцтвы, павялічваюцца больш чым на 300. Аднак, нягледзячы на гэта, інтэграцыя навукі, адукацыі і вытворчасці адбываецца пакуль што недастаткова эфектыўна. «Прычынай незапрацаванасці многіх вынікаў навукова-даследчай дзейнасці Беларусі з'яўляецца не нізкая якасць распрацовак, а неадавальнасць іх тэхнічных характарыстык і параметраў патрабаванням на рэальных вытворчасцаў», — патлумачыў міністр. Для выпраўлення сітуацыі ён прапанаваў праводзіць агульныя семінары і біржы з удзелам прадстаўнікоў вытворчасці і навуковых устаноў. Іх сумесная дыскусія паскорыць працэс укаранення інавацый у рэальны сектар эканомікі, задавальняць канкрэтную патрэбу прадпрыемстваў у новых тэхналогіях і абсталяванні. Міністэрства адукацыі зараз шукае новыя формы ўзмацнення ўзаемадзеяння рэальнага сектара эканомікі і навукі.

Аляксандр Радзюк засяродзіў асабліва ўвагу на якасці адукацыі на розных узроўнях адукацыйнай сістэмы. Многія «выдаткі» пасля заканчэння школы не пацярджваюць свае веды ва ўніверсітэтах. Акрамя таго, у краіне назіраецца тэндэнцыя да скарачэння маладых спецыялістаў, задзейнічаных у навуцы. «Нам даводзіцца распрацаваць канкрэтыя меры для прыцягнення маладых вучоных і таленавітых спецыялістаў у навуковую галіну», — заявіў міністр адукацыі.

У рабоце ўдзел пачынаюць навукаў на мастацтваў Узліў секцыі больш за 440 чалавек, у тым ліку 180 кандыдатаў навук, 210 дактароў навук, 7 членаў-карэспандэнтаў і 5 акадэмікаў. Адкрываючы рабату секцыі, намеснік Старшыні Прэзідэнтскага НАН Беларусі Анатоль ЛЕСНІКОВІЧ падкрэсліў, што зы

— А мы ў скверык адыдзем, тут блізка, — гаварыла маладзіца. І ён за яе, чамусьці, пайшоў. У скверы яны селі на лаўку. Дзеўка тут жа расшліпала засмецку на вялікай сумцы, выцягнула адтуль адукацыю. Чорная... Мо нават новая? Але яму — не трэба. Нікай! Дзі Бог тэ панасіць, што ёсць, што пазвалі яму сыны. Да таго ж ён меў якую вопыт падобных пакупак. У першы раз нейкі дзяцёк юла Камароўкі ўсуnú яму зямювата былі, у другі — дублёну, у трэці — трохлітровы мёдуну.

Мед той у слоўкі быў толькі зверху, на палец далей — раслаўленая карамель (нявясцка прызнала). Боты ж і кадох шліпці, ніякаш, на волата, бо адно, што цяжыня былі, а другое — ажыя, які гліна.

Але ж прадаўцы тая ўмелі ўгаварыць: казалі, што рэчы новыя, вельмі дабротныя, цёплыя, што яму, як ветэрану вайны, з-за павагі аддадуць не тое, што танней, а з зусім танна... «Вось тут доля праўды, можа, і была? Бралі з яго і насамрэч, нішчым, але ж, што называецца, ні за што: «мёд» — нявясцка выкінула, ні боўтаў тых, ні дублёнкі ніко ні разу не адзеў. Валаўцяца нідзе, молі чакочы».

Дзеўка ўсё гэта бачыла, але гнула сваё: — Дзеўку, вы сыну, сыну вазьміце! Сын жа ёсць? Ці ўнук?... За 15 тысяч аддам!

Але і па гэтыя грошы дзед у кішэнь не палеў. Што дзеўка рашыла, яе абраў, «прыбраўся» ў тую куртку, глянуў у люстэчка. Хоць мог бы і не глядзець: руканы ў ёй былі на гяджо даўжэйшыя, чым роў, плечыкі з'яджалі ледзь не на локці... Дзеўка ўсё гэта бачыла, але гнула сваё: — Дзеўку, вы сыну, сыну вазьміце! Сын жа ёсць? Ці ўнук?... За 15 тысяч аддам!

Але і па гэтыя грошы дзед у кішэнь не палеў. Што дзеўка рашыла, яе абраў, «прыбраўся» ў тую куртку, глянуў у люстэчка. Хоць мог бы і не глядзець: руканы ў ёй былі на гяджо даўжэйшыя, чым роў, плечыкі з'яджалі ледзь не на локці... Дзеўка ўсё гэта бачыла, але гнула сваё: — Дзеўку, вы сыну, сыну вазьміце! Сын жа ёсць? Ці ўнук?... За 15 тысяч аддам!

Але і па гэтыя грошы дзед у кішэнь не палеў. Што дзеўка рашыла, яе абраў, «прыбраўся» ў тую куртку, глянуў у люстэчка. Хоць мог бы і не глядзець: руканы ў ёй былі на гяджо даўжэйшыя, чым роў, плечыкі з'яджалі ледзь не на локці... Дзеўка ўсё гэта бачыла, але гнула сваё: — Дзеўку, вы сыну, сыну вазь

Наш культурны асяродак ЖЫВАНДОЛЯ

Выпуск № 13 (18).

АКІНЧЫЦЫ, ЛАСТОК, АЛЬБУЦЬ, СМОЛЬНЯ...

(Заканчэнне. Пачатак на 1-й стар.)
Самыя знаковыя, вядомыя кожнаму беларусу мясціны. У лёсе песняра гэтыя назвы — час маленства і юнацкага сталення. Глеба, паветра, якія фарміруюць светлагляд, твораць асобу. Тады ён быў толькі Кастусікам, Кастусём Міцкевічам.
Акінчыцы. 1882 год. Народжэнне. Ласток, Альбуць — месцы службы лесніка Мікала Міцкевіча. Смольня — сядзіба, якую ўзводзілі ўжо без гаспадара, і з якой Коласа забралі ў астрог...
Не скажу, што мне ўдалося пачаць ва ўсім мясцінах і кутках Беларусі, звязаных з імем Якуба Коласа. Але гэтыя, што сталі залатым фундаментам памяці і называюцца святымі, альбо проста — коласайскімі, не наведваюць не мог. Не меў права. Як і кожны, хто назаўсёды звязаны з мілай Бацькаўшчынай.
Анатоль КЛЯШЧУК.
Фатаздымны зроблены на працягу мінулага года ў Акінчыцах, Ластоку, Альбуці і Смольні. Стаўцоўскі раён.

Аляксандра Кетлер. ЁН НАЗЫВАЎ ЯЕ БЫЛІНКАЙ...

З 1993 года ў Дзяржаўным літаратурна-мемарыяльным музеі Якуба Коласа зберагаюцца рукапісы сарака чатырох вершаў, 176 пісем, а таксама чатыры фатаздымкі і дзесяць кніг Якуба Коласа з цёплым дароўным надпісам паэта, адраманаванымі Аляксандра Антоўнаўна Кетлер-Яцкевіч. Яны датуюцца 1945—1956 гг. Матэрыялы былі перададзены ў музей паэта з умовай: вершы, прысвечаныя А.А. Кетлер-Яцкевіч, апублікаваць праз пяць гадоў, эпістэлярная спадчына можа ўбачыць свет толькі ў 2013 годзе.

Аляксандра Антоўнаўна Кетлер-Яцкевіч нарадзілася 27 верасня 1914 года, памерла 27 снежня 1997 г. Усё жыццё пражыла ў Мінску. З Якубам Коласам Аляксандра Антоўнаўна была знаёмай з восені 1945 года (15.10.1945 г. — датуецца першы ліст Якуба Коласа да А.А. Кетлер). У той час яна працавала галоўным бухгалтарам у Доме дружбы, жыла з мужам і дачкою ў Пушкінскім пасёлку.

33 лірычныя вершы Якуба Коласа прысвечаны Аляксандры Кетлер, дзе перададзены чыстыя, высакародныя, часам узнёслага паўчыцы да жанчыны.

Нагадаем, што 21 мая 1945 года памерла жонка Якуба Коласа Марыя Дамітрыўна. Колас вельмі балюча адчуваў сваю адзіноцтва.

Яна была прыгожая, тоненькая, дробненькая. І Колас называў яе «Былінка». А яна ў адказ: «Не называйце мяня Былінкай, я польскае пахожа на вышэйшай чартополох».

Я шмат разоў сустракалася з Аляксандрай Антоўнаўнай, добра ведала яе. З гэтай яркай жанчынай мяне пазнаёміў мой дзядзёка — вядомы журналіст, звяздзец Аляксандр Матусевіч. Яны былі знаёмымі яшчэ да вайны.

У лісьце да А.А. Кетлер ад 23 снежня 1945 года Колас пісаў: «...у чалавеча ёсць патрэба выгаварыць усё, што назіраецца ў мыслях, у душы, і яму хочацца гэтым будзь звышзвычайна ад усяго гэтага грузу. Я пішу вось, і мне робіцца трохі веселае, бо я прадастаўляю сабе Вас, жывую, рухавую, па натуре добрую, па характару трохі замкнёную, — чалавечка, які ўмеў праймаць свае мыслі і так хораша смяяцца. Слухайце гэты смех — а ён здаецца мне шчырым — і самому хочацца засмяяцца. Ды я ўжо, Аляска, забываюся, калі я смяюся. А хачецца і мне памяціцца бестурботным і вясёлым смехам...»

Пэат дружна сярброўствам з Аляскай-Былінкай, ад гэтым сведчаць і радкі з Коласава пісьма ад 09.12.46 г. да А.А. Кетлер: «Я ведаю, што наша дружба, Ваша добрае слова, усё Ваша аблічча цудоўнай Былінкі, гэта тое, што зывае мяне з жыццём і дае ім апару. Высьце чаму я даражу Вам, як самай высокай святыняй. І гэта мой сімвал Веры».

(Вытрымкі з пісьмаў дружоўца з дазволу дачкі А.А. Кетлер — Нэллі Антоўнаўны Кетлер.)

Прапунуючы чытаць вершы Якуба Коласа, прысвечаныя Аляксандры Антоўнаўне Кетлер. У публікацыі захоўваецца тагачаснае напісанне.

Антаніна ГАРОН.
Аляска, Я-Ч. — К-Р.
Скажу, Аляска, Вам на хваля, А вы нікому ні гу-гу!
Вам не прызначаю на магу: Я пакахаў — каго? глаубуха!

Антаніна ГАРОН, галоўны захавальніца літаратурна-мемарыяльнага музея Якуба Коласа.

Скажу, Аляска, Вам на хваля, А вы нікому ні гу-гу!
Вам не прызначаю на магу: Я пакахаў — каго? глаубуха!

Антаніна ГАРОН, галоўны захавальніца літаратурна-мемарыяльнага музея Якуба Коласа.

Скажу, Аляска, Вам на хваля, А вы нікому ні гу-гу!
Вам не прызначаю на магу: Я пакахаў — каго? глаубуха!

Антаніна ГАРОН, галоўны захавальніца літаратурна-мемарыяльнага музея Якуба Коласа.

Скажу, Аляска, Вам на хваля, А вы нікому ні гу-гу!
Вам не прызначаю на магу: Я пакахаў — каго? глаубуха!

Антаніна ГАРОН, галоўны захавальніца літаратурна-мемарыяльнага музея Якуба Коласа.

Скажу, Аляска, Вам на хваля, А вы нікому ні гу-гу!
Вам не прызначаю на магу: Я пакахаў — каго? глаубуха!

Антаніна ГАРОН, галоўны захавальніца літаратурна-мемарыяльнага музея Якуба Коласа.

«Табой жыву...» Марыя Міцкевіч, галоўная жанчына жыцця

Жонка паэта, Марыя Дамітрыўна Міцкевіч, нарадзілася 7 лютага 1891 года ў Ашмянах у сям'і псаломшчыка ашмянскай Васкрасенскай царквы Дамітрыя Аляксандравіча Каменскага і Марыі Цімафееўны. У іх было пяць сыноў і дзве дачкі.

Якуб КОЛАС з жонкай Марыяй Дамітрыўнай, яе маці Марыяй Цімафееўнай і сынам Данілам. 1914 год.

Дзяўчынка Марыя Каменская вучылася ў духоўным вучылішчы, потым працавала настаўніцай у Вільні, у Пінску. Там у 1912 годзе пазнаёмілася з настаўнікам Канстанцінам Міхайлавічам Міцкевічам. Праз год яны пабраліся шлюбам у Пінску.

Менавіта з яе «спісваў» паэт Сымонкаву Ганну ў паэме «Сымон-музыка».

«...ён ніколі не забудзе, Покі жыць на свеце будзе, Пары ясенскі вачок, Тонкіх бровах, тварыць ветлы, І на губках такі светлы, Такі добранікі смяшок... Дык то Ганна! Ну і дзяўчынка! І прыўдалая ж яна!».

Яшчэ да вяселля Якуб Колас прысвечыў Марусі цыкл вершаў. З гэтай нізкі захаваўся толькі адзін верш — «Дзяўчыне».

У сям'і Якуба Коласа і Марыі Дамітрыўны нарадзіліся тры сыны: Даніла (1914, Пінск), Юрый (1917, Перм), Міхась (1926, Мінск). Падчас Першай сусветнай вайны сям'я Якуба Коласа апынулася ў беканцах (г. Старыкуш у Падмаскоўі, г. Перм, г. Абянь Курскай губерні). У Падмаскоўі і на Курсчыне Марыя Дамітрыўна працягвала працаваць настаўніцай. Пасля пераезду ў 1921 г. у Менск яна — хатняя гаспадыня.

Марыя Дамітрыўна была першым чытачом, слухачом, крытыкам твораў свайго мужа. Яна ведала шмат беларускіх народных песняў, часта спявала «Ой, заціла рука, белы цвет», «3 гары па даліне галубы ляталі».

Цікавы артыкул пра жыццёвы шлях сваёй бабці змясціла ў часопісе «Роднае слова» (1996, № 3) Вера Данілаўна Міцкевіч. Яна піша: «Лёс Марыі Дамітрыўны Каменскай спрадзіў быў шчаслівым, але і цяжкім. Нягледзячы быць жонкай паэта-генія. Быць побач з ім — і быць не навідавоку, як бы ягоным ценем: ствараць атмосферу ўтульнасці ў хаце і гадваць дзяцей, падтрымліваюць сувязь са шматлікімі родзічамі і прымаць гасцей. І ўсё гэта праз дзве сусветныя вайны, праз горкія страты самых блізкіх людзей... Маёй бабці не пашчасціла пабачыць анёўнага ўнучка ці ўнучкі. А калі ў дзеда Якуба нарадзілася першая ўнучка, то яе, зразумела, назвалі Марыяй».

У гады Вялікай Айчыннай вайны, у эвакуацыі, Марыя Дамітрыўна часта хварела, у канцы 1944 года стан яе здароўя сур'ёзна пагоршыўся. 27 снежня 1944 года Якуб Колас піша прысвечаныя жонцы вершы «На пералётах», які заваршаецца радкамі:

Якуб Колас
М. Д. М.
Ты без мяне, а я далёка,
Над стэпам звіс нябёсам тын,
А сена стэпы спеліцы вока,
І сума мне, бо я адзін.

За час наш доўгі я нямаю
Буць у разлучці і журбе,
Рука мая не ўсё спісала
З таго, што думаў аб табе.

Я знаю — шмат ты мела гора
І горчым дум піла да дна,
І шмат было твай доракаў,
Хоць ты ў душы маёй адна.

— Даруй жа мне! —
скажу я толькі,
Схіліўшы нізка галаву. —
Забудзь пакуты, гора, болы —
Табой я жыў, табой жыў.

І блізка ты, і ты далёка,
Над стэпам звіс нябёсам тын,
Змяршэль стэп
не цешыць вока,
І сума мне, бо я адзін.
25.01.1943 г.

МУЗЫ ЯКУБА КОЛАСА

Сёння, у дзень 125-гадовага юбілею народнага паэта Беларусі Якуба Коласа, мы вырашылі закрануць даволі далікатную тэму — гаварыць пра жанчын, якія натхнілі паэта на Пазэію. Так атрымліваецца, што мы цудоўна ведаем, каму які верш прысвечаны, напрыклад, бліскучыя рускія паэты Пушкін і Лермантаў (напісаны таму даследаванні!). А беларускія паэты — нібыта ўжо пры жыцці былі калі не помнікамі, дык зашліпенымі на ўсе гузікі «афіцыйнымі асобамі». Але ж — учытаймаўся ў вершы! — яны захапляліся жаночай прыгажосцю, умелі ацаніць і ўзвысіць, паставіць на паэтычны п'эдэстал Жанчыну.

Сёння мы раскажам пра жанчын, якія былі Музамі Якуба Коласа. Гэта перш за ўсё жонка Марыя Дамітрыўна Міцкевіч, поруч з якой у каханні, душэўнай гармоніі і суладдзі пройдзены жыццёвы шлях. Нельга не ўгадаць і першае каханне паэта — Аляксандру Зотава. Былі і іншыя жанчыны, якім прысвечаліся вершы.

Аляксандра Зотава. СУСТРЭЧА З ПЕРШЫМ КАХАННЕМ — ПРАЗ 45 ГАДОЎ

У лісьце ад 10 жніўня 1954 года Якуб Колас пісаў: «Сёння ко мне прішла адна жанчына. Я попросил ее войти. Вошла старуха, вошла и сказала: «Я только посмотрю на вас и уйду. Узнаете меня?».

Пажылую жанчыну, якая нясмела адчыніла дзверы кабінета віцэ-прэзідэнта АН БССР Канстанціна Міхайлавіча Міцкевіча, народнага паэта Якуба Коласа, звалі Аляксандра Георгіўна Рамановіч (Зотава). Пазнаўшы яе, усломніў той час, калі пазнаёміўся з прыгожай вучаніцай Віленскага Марыінскага вышэйшага жаночага вучылішча, дачкой віленскага настаўніка Георгіўна Зотава. На працягу невялікага часу яны сябравалі, сустракаліся, ліставаліся.

Аляксандра Георгіўна ўспамінала: «Летам 1907 года, заішоўшы ў радзючкіна «Нашай нівы» на Завальняй вуліцы ў Вільні, пабачыла я бледнага, худга хлопца з сумным поглядам. «Хто гэта ў вас з вачамі мучніка? — пытаўся ў радзатка Уласава. Ён расказаў, што гэта настаўнік Міцкевіч, з яким ён пазнаёміўся ў цяжкім і адрываў паэтычны талент. Наступным разам Уласаў пазнаёміў мяне з Якубам Коласам».

5 студзеня 1908 года Якуб Колас напісаў верш у альбом Аляксандры Зотавай пад назвай «Маленькая лаязкіца в собственную душу», ёсць там радкі:

Сладкіе думы, тихие грёзы,
Лучше чувства души одинокой!
Вы не излечились, как жгучие слёзы,
Вы сохранились в могиле глубокой.

На лёс Якуба Коласа выпала шмат выпрабаванняў, і асабліва балючай была страта ў першыя дні вайны сына Юры, які загінуў у адным з першых баёў з фашысцкіх наваляў, хвароба, а затым і смерць любімай спадарожніцы жыцця Марыі Дамітрыўны.

Бяда звычайна аб'ядноўвае людзей нават зусім незнаёмых, рознай веры, розных нацыянальнасцяў. За тысячы кіламетраў ад параненай, акупаванай Беларусі, Якуб Колас знайшоў шчырае спачуванне з боку многіх мясцовых насельніцтва і асабліва сардэчнасць і дапамогу літванскаму Саюзу пісьменнікаў Узбекістана С.А. Сомавай.

Святлана Аляксандраўна нарадзілася ў Пялярбургу, разам з бацькамі ў раннім узросце пераехала ў Ташкент. Тут раскрыўся яе паэтычны талент, і ўжо ў 1943 годзе была выдана кніга вершаў «Ташкент». Пачынаючая паэтка брала актыўны ўдзел у літаратурных вечарах і сустрачках разам з вядомымі паэтамі. А ваеннае ліхалецце закінула сюды пісьменнікаў розных рэспублік. Тут пражывалі рускія пісьменнікі — А. Талстой, С. Гарадзецкі, Г. Ахматава, У. Лугаўскай, К. Чукоўскі, Б. Лаўранёў, і іншыя, з украінскіх пісьменнікаў — М. Тарашчанка, беларускія — Э. Агнячэў, У. Агнiewіч, М. Модэль. Добразмыліваць, сардэчнасць і, безумоўна, талент маладой паэткасы С. Сомавай імпанавалі Я. Коласу, чыё сэрца было перапоўнена смуродам і далёкім узбекскім горадце.

Якуба Коласа і Святлану Сомаву звязала чыстае моцнае сяброўства, кожнае доўжылася да апошніх гадоў жыцця паэта. Сведкамі іх сяброўства з'яўляюцца вершы-прысвечэнні, змешчаныя ў выданнях твораў паэта, перапіска, якая захоўваецца ў музеі песняра. Іх звязала роднасць душ, нягледзячы на ўзроставаю розніцу. Ад гэтых сведчачь узамежна вершы-прысвечэнні. Напрыклад:

Якубу Коласу
Когда зацвела
вишни
Тишина, тишина, тишина...
Слышно, как раздвигает ограду
И качает деревья весна,
Проходя по вишневому саду.
(...)
Добрый друг мой!
Двенадцать часов.
Может быть, вы за книгой сидите.
Может, белый полет лепестков
У распахнутой двери следите.
В предвечерней встречаете мгле
Белорусскую ночь, не такую.
...О невиданной мною земле,
Вспомини Вас, я сегодня тоскую.

Святлана Аляксандраўна нарадзілася ў Пялярбургу, разам з бацькамі ў раннім узросце пераехала ў Ташкент. Тут раскрыўся яе паэтычны талент, і ўжо ў 1943 годзе была выдана кніга вершаў «Ташкент». Пачынаючая паэтка брала актыўны ўдзел у літаратурных вечарах і сустрачках разам з вядомымі паэтамі. А ваеннае ліхалецце закінула сюды пісьменнікаў розных рэспублік. Тут пражывалі рускія пісьменнікі — А. Талстой, С. Гарадзецкі, Г. Ахматава, У. Лугаўскай, К. Чукоўскі, Б. Лаўранёў, і іншыя, з украінскіх пісьменнікаў — М. Тарашчанка, беларускія — Э. Агнячэў, У. Агнiewіч, М. Модэль. Добразмыліваць, сардэчнасць і, безумоўна, талент маладой паэткасы С. Сомавай імпанавалі Я. Коласу, чыё сэрца было перапоўнена смуродам і далёкім узбекскім горадце.

Святлана Аляксандраўна нарадзілася ў Пялярбургу, разам з бацькамі ў раннім узросце пераехала ў Ташкент. Тут раскрыўся яе паэтычны талент, і ўжо ў 1943 годзе была выдана кніга вершаў «Ташкент». Пачынаючая паэтка брала актыўны ўдзел у літаратурных вечарах і сустрачках разам з вядомымі паэтамі. А ваеннае ліхалецце закінула сюды пісьменнікаў розных рэспублік. Тут пражывалі рускія пісьменнікі — А. Талстой, С. Гарадзецкі, Г. Ахматава, У. Лугаўскай, К. Чукоўскі, Б. Лаўранёў, і іншыя, з украінскіх пісьменнікаў — М. Тарашчанка, беларускія — Э. Агнячэў, У. Агнiewіч, М. Модэль. Добразмыліваць, сардэчнасць і, безумоўна, талент маладой паэткасы С. Сомавай імпанавалі Я. Коласу, чыё сэрца было перапоўнена смуродам і далёкім узбекскім горадце.

Святлана Аляксандраўна нарадзілася ў Пялярбургу, разам з бацькамі ў раннім узросце пераехала ў Ташкент. Тут раскрыўся яе паэтычны талент, і ўжо ў 1943 годзе была выдана кніга вершаў «Ташкент». Пачынаючая паэтка брала актыўны ўдзел у літаратурных вечарах і сустрачках разам з вядомымі паэтамі. А ваеннае ліхалецце закінула сюды пісьменнікаў розных рэспублік. Тут пражывалі рускія пісьменнікі — А. Талстой, С. Гарадзецкі, Г. Ахматава, У. Лугаўскай, К. Чукоўскі, Б. Лаўранёў, і іншыя, з украінскіх пісьменнікаў — М. Тарашчанка, беларускія — Э. Агнячэў, У. Агнiewіч, М. Модэль. Добразмыліваць, сардэчнасць і, безумоўна, талент маладой паэткасы С. Сомавай імпанавалі Я. Коласу, чыё сэрца было перапоўнена смуродам і далёкім узбекскім горадце.

Святлана Аляксандраўна нарадзілася ў Пялярбургу, разам з бацькамі ў раннім узросце пераехала ў Ташкент. Тут раскрыўся яе паэтычны талент, і ўжо ў 1943 годзе была выдана кніга вершаў «Ташкент». Пачынаючая паэтка брала актыўны ўдзел у літаратурных вечарах і сустрачках разам з вядомымі паэтамі. А ваеннае ліхалецце закінула сюды пісьменнікаў розных рэспублік. Тут пражывалі рускія пісьменнікі — А. Талстой, С. Гарадзецкі, Г. Ахматава, У. Лугаўскай, К. Чукоўскі, Б. Лаўранёў, і іншыя, з украінскіх пісьменнікаў — М. Тарашчанка, беларускія — Э. Агнячэў, У. Агнiewіч, М. Модэль. Добразмыліваць, сардэчнасць і, безумоўна, талент маладой паэткасы С. Сомавай імпанавалі Я. Коласу, чыё сэрца было перапоўнена смуродам і далёкім узбекскім горадце.

Святлана Аляксандраўна нарадзілася ў Пялярбургу, разам з бацькамі ў раннім узросце пераехала ў Ташкент. Тут раскрыўся яе паэтычны талент, і ўжо ў 1943 годзе была выдана кніга вершаў «Ташкент». Пачынаючая паэтка брала актыўны ўдзел у літаратурных вечарах і сустрачках разам з вядомымі паэтамі. А ваеннае ліхалецце закінула сюды пісьменнікаў розных рэспублік. Тут пражывалі рускія пісьменнікі — А. Талстой, С. Гарадзецкі, Г. Ахматава, У. Лугаўскай, К. Чукоўскі, Б. Лаўранёў, і іншыя, з украінскіх пісьменнікаў — М. Тарашчанка, беларускія — Э. Агнячэў, У. Агнiewіч, М. Модэль. Добразмыліваць, сардэчнасць і, безумоўна, талент маладой паэткасы С. Сомавай імпанавалі Я. Коласу, чыё сэрца было перапоўнена смуродам і далёкім узбекскім горадце.

Святлана Аляксандраўна нарадзілася ў Пялярбургу, разам з бацькамі ў раннім узросце пераехала ў Ташкент. Тут раскрыўся яе паэтычны талент, і ўжо ў 1943 годзе была выдана кніга вершаў «Ташкент». Пачынаючая паэтка брала актыўны ўдзел у літаратурных вечарах і сустрачках разам з вядомымі паэтамі. А ваеннае ліхалецце закінула сюды пісьменнікаў розных рэспублік. Тут пражывалі рускія пісьменнікі — А. Талстой, С. Гарадзецкі, Г. Ахматава, У. Лугаўскай, К. Чукоўскі, Б. Лаўранёў, і іншыя, з украінскіх пісьменнікаў — М. Тарашчанка, беларускія — Э. Агнячэў, У. Агнiewіч, М. Модэль. Добразмыліваць, сардэчнасць і, безумоўна, талент маладой паэткасы С. Сомавай імпанавалі Я. Коласу, чыё сэрца было перапоўнена смуродам і далёкім узбекскім горадце.

МУЗЫ ЯКУБА КОЛАСА

(чамусці менавіта мужчыны) з цікаўнасцю пыталіся: «І якімі ж былі адносіны паэта са сваімі Музамі — няўжо толькі паэтычнымі?».

Я не ўлічыла, што ў наш занадта «разнавольны» час, калі нярэдка размаўляюцца межы дазволенага і недазволенага, прыгожа-ўзвышанага і паўварна-агіданага, — што пытанне паэтычнага натхнення можа ператварыцца ў нечых фантазіяў у...танную прозу XXI стагоддзя.

Таму хачелася б працягнуць самага Якуба Коласа: «Марыя Дамітрыўна, мая нябожчыца жонка, была самым лепшым дзіцём маім. Такія жанчыны, як яна, пападаюцца не часцей, як адна на 10 000 жанчын. На маёй дарозе траплялася многа прыгожых дзяўчат і маладзіц. Шмат кім з іх я глыбока захапляўся, але перад Марыяй Дамітрыўнай я быў чысты. Скажу болей (а Ваша справа паверыць ці не паверыць): і да жаніцьбы, і пасля жаніцьбы я ніколі не здрадзіў сваёй жонцы».

Гэты ліст быў напісаны ў 1952 годзе.

Таяцяна ПАДАЛЯК.

У 1962 г. Аляксандра Георгіўна перадала ў музей паэта тры паштоўкі, падпісаныя на рускай мове, альбомчык, 2 фатаздымкі Якуба Коласа з дарчымі надпісамі. На паштоўцы ад 25 снежня 1916 г. ёсць прыпіска жонкі Якуба Коласа — Марыі Дамітрыўны: «Шлю Вам сердечный привет, милая Александра Георгиевна! Хотелось бы встретиться с вами на родине. Пишите нам...».

«Калі паэт сядзеў у Мінску ў астрогі, Аляксандра працавала ў Чэрвеньскім гарадскім вучылішчы. Сяброўства і ліставанне працягвалася. Не раз Аляксандра Зотава наведвала сына. У адзін са сваіх візітаў яна прызналася яму: «Ведаеце, Якуб! Я выходжу замуж». Душэўнае перажыванні, затоенае хваляванне паэта знайшлі выйсце ў вершы «Прынята вясны», напісаным 24 лютага 1909 г.

Прынята вясны, што ў Якуба Коласа няма аўтабіяграфічнай лірыкі, але ці так гэта, мяркуючы самі:

Але на том ужо кургане
Не бачыў пашкі дарагой:
Яна з другімі ўжо спявала,
Вьючи гняздечка над гарой...

І залусцеў курган высокі:
Ен толкы болю ў душы будзюў
У песняра, паўдзіцці,
І лясні смутная радзюў...

Верш перакуваецца з дарчым надпісам на фатаздымку, які паэт падарыў А. Зотавай 22 сакавіка 1913 г., за тры месяцы да жаніцьбы. Надпіс носіць характар развітання:

Не шуми ты, лес высокі,
Сумных песен не стягай,
Дзён даўнейшых, дзён далёкіх
Ты мне, лес, не ўспамінай.

Антаніна ГАРОН, галоўны захавальніца літаратурна-мемарыяльнага музея Якуба Коласа.

Святлана Сомова. СЯБРОЎСТВА І ЛІСТАВАННЕ

Сколько ночью цвело их кругом,
На рассвете осыпалось сколько...
Это белым своим рукавом
Прошумела весна издалека.
Светлана Сомова,
1944 г. Ташкент.

А ў адказ:
Бывае музыка і ў стуку,
Хоць можа гэта і дзіўна —
Благаслаўляю тую руку,
Што мне пастукала ў акно.

Жывуць яшчэ той смех, бровы,
І вочы-зоркі з-пад бровей,
І той агненчык, ветлы, новы,
Што заструменіўся з вачэй.

Не варта, можа быць, ад гэтым
Я ўспамінаць, ні гаварыць:
Ці мала песень непрапетых,
Ці мала іх, агнёў, гарыць!

Аляксандра Кетлер. ЁН НАЗЫВАЎ ЯЕ БЫЛІНКАЙ...

З 1993 года ў Дзяржаўным літаратурна-мемарыяльным музеі Якуба Коласа зберагаюцца рукапісы сарака чатырох вершаў, 176 пісем, а таксама чатыры фатаздымкі і дзесяць кні

Па той бок прылаўка

Па сыр на Камароўку ехаць ужо не варта

За апошні тыдзень на Камароўскім рынку сталіцы адбыліся пэўныя змены ў асартыменце агародніна-садавінавай прадукцыі, што прапануецца пакупнікам, і цэнах на яе.

Так, знізілася — з 1 тысяча да 850 рублёў — цана на белакачаную капусту. Затое пекінская засталася прыкладна на тым жа цэнавым узроўні — 2 тысячы рублёў за кілаграм. За буркі таксама ўжо просяць на 200 рублёў менш — 800 рублёў за кілаграм. Памідоры пакрысе знікаюць з прылаўкаў, а што да іх кошту, дык малдаўскія ідуць па 3,5 тысячы, айчыныя — 4—4,5 тысячы рублёў за кілаграм (тыдзень таму за апошнія прасілі ў сярэднім 4 тысячы.) Зразумела, што і гуркоў значна паменела, а каштуюць яны ўжо 5,5—5,8 тысячы рублёў за кілаграм (з тыдзень таму было 4,5—5 тысяча рублёў). На бульбу, моркву, цыбулю за прайшоўшы тыдзень цаны не зварухнуліся (адпаведна, за «другі хлеб» — 600—800 рублёў, і 1 тысяча рублёў за кілаграм за астатняе).

Малдаўскі вінаград каштуе 3,3—3,5 тысячы, узбекскі — 3,5—3,8 тысячы, італьянскі — 4,5—7 тысяча рублёў за кілаграм. Апошні, у прынцыпе, заўсёды быў не танным, а на першыя два цэны змяніліся нязначна. За лімоны просяць ад 4,7 да 6 тысяча рублёў за кілаграм. Значна больш стала на рынку мандарынаў: не вельмі прываб-

ныя турэцкія каштуюць 3 тысячы за кілаграм, іспанскія — 4—4,5 тысячы рублёў.

За дыні («Тарпеду») просяць ужо на тысячу больш. — 7,5 тысячы рублёў за кілаграм. Кавуны чамусьці «скінулі» на 300 рублёў з кілаграма — з 1,8 да 1,5 тысяча за кілаграм. Хурму прадаюць па 5 тысяча, гранат — па 7 тысяча за кілаграм. Пучок зеляніны на 100 грамаў — пятушкі ці кропу — прапаноўваюць ахвотным па 1,2 тысячы, тую ж колькасць зялёнай цыбулі — па 1,8 тысяча рублёў.

Асартымент і цэны на нядаўні непрацягла дэфіцыт — цвёрдыя сыры — не змяніліся. Іх кошт пачынаецца недзе з 10,5 тысяча рублёў за кілаграм. Зрэшты, паход на рынак па гэты прадукт харчавання ўжо неактуальны: у магазінах зноў з'явіліся айчыныя цвёрдыя сыры, прычым, часам нават па крыху меншай цане. Што да алею, дык ён працягвае даражэць: мінімальны кошт за літровую бутэльку зусім невядомага вытворцы (які давялося пабачыць) складаў 4,2 тысячы, у асноўным жа разбэжча цэнаў складала 5,5—6 тысяча рублёў (павелічэнне склала недзе 400—500 рублёў).

Сяргей СТАРЫНАЎ.

Фота Тары Фаліхіна

Кватэрнае пытанне ХТО ШУКАЕ...

Прадпрыемства, на якое наш сын прыйшоў працаваць, паслужыла яго ў свой інтэрнат. Але ж, калі праз год малады спецыяліст ажаніўся, жонку туды прасіваць не сталі. Як быць, калі сродкаў на тое, каб пабудаваць ці купіць кватэру, у гэтай сям'і няма?

Т. Радкевіч, Гродзенскі раён.

Калі інтэрнат прызначаны і выкарыстоўваецца толькі для пражывання адзіночкі грамадзян (жылыя памяшканні знаходзяцца ў сумесным карыстанні некалькіх асобаў, якія не знаходзяцца ў сямейных адносінах), то ўсялячым мужжа (жонкі), чалавека, які пражывае ў такім жылым памяшканні, насамрэч недапушчальнае. У гэтым выпадку неабходна шукаць іншы шлях вырашэння жылёвай праблемы.

Гэта, у прыватнасці, можа быць пераважна ў ўстаноўленым парадку ў іншы інтэрнат для пражывання сям'і. Пры наяўнасці ў інтэрнаце свабодных месцаў і адсутнасці ў арганізацыі, у парадажні якога ён знаходзіцца, асобаў, што маюць патрэбу ў інтэрнаце, такія памяшканні дзяржаўнага жылёвага фонду могуць прадастаўляцца згодна з сумесным рашэннем адміністрацыі арганізацыі і прафсаюзага камітэта (пры яго наяўнасці) гэтай арганізацыі работнікам іншай арганізацыі па яе хадзячымце на падставе дагавора найму жыллага памяшкання дзяржаўнага жылёвага фонду ў інтэрнаце, які заключаецца ў адпаведнасці з заканадаўствам.

Віктар САВІЦКІ.

САМЫ ЛЕПШЫ ДАЛІКАТЭС ДЛЯ РОДНЫХ — СТРАВА, ПРЫГАТАВАНАЯ СВАІМІ РУКАМІ

А на мой погляд...

Аказваецца, да нядаўняга часу ў краіне адсутнічала дакладнае вызначэнне такога паняцця, як мясны далікатэс. Не, канешне, усе мы з вамі цудоўна — па ўласных смакавых якасцях і таўшчыню зноў жа ўласнага партамента — арыентаваліся, што ёсць далікатэс, а што — будзёныя прадукты харчавання. Але гэта было, скажам так, меркаванне народа (хоць яно, як вядома, не заўсёды бывае памылковым). Тым не менш для падатковых органаў адсутнасць дакладна вызначаных крытэрыяў — што ўласна з'яўляецца далікатэсам — было пэўнай нязручнасцю ў працы. Таму нядаўна быў распрацаваны і зацверджаны парадак аднясення харчовых тавараў да катэгорыі далікатэсных (на практыцы ён уступіў у сілу з 1 лістапада). Цяпер гэты самы далікатэс будзе абкладзена ПДВ па стаўцы ў памеры 18 працэнтаў; прадукты ж, што не трапілі ў «ганаровы» пералік, — па стаўцы 10 працэнтаў. Такім чынам, да далікатэсных прадукцый аднесены прадукты з ялавічыны, цяляціны, свініны, бараніны, што былі выраблены з выражкі ці даўжэйшай мышцы; з мяса птушкі, вырабленыя з філе курант-бройлераў; вянціліна са свініны, бараніны, ялавічыны, цяляціны, мяса птушкі з такімі кароткімі найменнямі, як «Шынка», «Карэйка», «Балык», «Карбанад», «Шыйка», «Кумпак», «Пастрама», «Філей».

А што асабіста для вас з'яўляецца далікатэсам (гэта не абавязкова можа быць прадукт, набыты ў магазіне або на рынку і за вялікі грошы)? Магчыма, вы сваімі рукамі гатуеце стравы, якія вашы родныя адносяць якраз да гэтай катэгорыі? Які прадукт у дзяцінстве вы лічылі сапраўдным прысмаком, тымі ж далікатэсамі, калі гаварыць сучаснай мовай?

град «кіш-міш». Бачыце, такі жаночы варыянт атрымліваецца (смяецца).

Святлана ЛЯЖКО, дырэктар філіяла Драгвіцкага раённага слабяжовага таварства «Кааператрыт»:

— Ну, калі вост так наўсміду, як кажуць, дык, напэўна, паліяндэчка, выразка мясная (смяецца). Што вы гаворыце, гэта і ёсць зараз «афіцыйны» далікатэс?! (Смяецца.) Калі сур'ёзна, я сама гатую. Напрыклад, блінычы з начынкай: і з салодкага, і з лівёру, і з іншай. Мае дзеці, — а яны ўжо дарослыя, вучацца, — вельмі іх любяць. Так, напэўна, для іх матуліны блінычы і ёсць далікатэс, сапраўды. Ці часта гатую іх? Калі з'яўляецца настрой. Ведаеце, як толькі дзеці на парог, тут жа і настроі з'яўляюцца, адпаведна — і блінычы для дзіцяка на стала (смяецца).

Віктар АМЕЛЬЯНОВІЧ, начальнік упраўлення па каштоўных паперах Галоўнага ўпраўлення Міністэрства фінансаў па г. Мінску:

— (Смяецца.) Для мяне асабіста і маёй сям'і, — а ў мяне дачка з зяцем і ўнучка і сын з зянем і ўнучка (яны жывуць асобна), — здаючы такім прадуктам з яўліцкага сала. Я купляю яго не салёным, а свежым, і сам салю з рознымі прыправамі. Сваіх хлопцаў, маю на ўвазе сына з зяцем, таксама наўсміду гэтым спосабам. Здаецца, і ведаюць усё, і ўмеюць, але ж чамусьці нешта ў іх не так атрымліваецца. Таму вялікай папулярнасцю ў іх карыстаецца менавіта дзедава сала. Нядаўна быў цікавы выпадак. Я для ўнучка Максімі, якому 2,5 года, перадаў гэты самы пацастунак. І вось увечары селі ўнук з мамі зяцем. І які дзіцячы пачынаў збірацца на працу, збірае «сабойку». Адрэзаў у тым ліку і шматок та-

го самага дзедавага сала. Максімка ўбачыў і як пачне крычаць: «Мама, мама, тата сала з дому хоча знесці!» (Смяецца.) Яшчэ я даўнім спосабам з дапамогай квадранта нарыхтоваў грыбы. Пры ім у іх не трапляюць розныя шкоднае бактэрыі, такія грыбы вельмі карысныя для страўніка. Напэўна, гэта таксама далікатэс для мяне і маіх родных.

Ганна КАЧАН, пенсіонерка, вёска Рэдзігірава Лунінецкага раёна:

— Ды мы па большасці нешта будзёнае адзім. Салаты любім, хатнюю «пальцама пханую» каў-басам з дапамогай квадранта нарыхтоваў грыбы. Пры ім у іх не трапляюць розныя шкоднае бактэрыі, такія грыбы вельмі карысныя для страўніка. Напэўна, гэта таксама далікатэс для мяне і маіх родных.

Сяргей СТАРЫНАЎ.

Любоў КУЗНЯЦОВА, начальнік упраўлення па працы і сацыяльнай абароне Брагінскага райкама:

— Няпростае пытанне... Для чалавека ж далікатэсам можа быць і проста любімая страва, напрыклад? Я па-жаночку аддаю перавагу салодкаму (смяецца): люблю мармелад, бісквіты, торты. Якіясьці магазінныя мясныя далікатэсы асабліва не вітаю, хіба толькі зрэдку куплю сыравэнджаную (калі няма асабліва грошай, дык і «доктарскую») каўбасу або ветчыну, курчыцу або натуральнае мяса, з якіх і гатую сама. Што канкрэтна? Піцу і пірагі з абылкімамі, тварогам, калі ёсць сваё варэнне — з клубнічак, журавінамі, кізілам. Вельмі люблю пірагі з макам. Малочнае жэле любю, розныя салаты. Для сямяі, для дзіцяці гатую нацыянальную страву — саладкі (ўсім вельмі падабаецца), запяканку. З крухмалам бліны (туды некалькі яек),

потым іх у духоўку... Ці тоўстыя бліны на кефіры. Выдатная пішная каша атрымліваецца, калі яна з сапраўднай рускай печы... Увогуле, гатаваць я вельмі люблю...

Ларыса РАЙКЕВІЧ, вядучы інжынер-тэхнолаг сталічнага гармалзавода № 3:

— Ведаеце, нікога не чула пра такую навіну. Шчыра кажучы, я не аматарка мясных прадуктаў, яны мяне асабліва «не краюць» (смяецца). Нават на нейкую сямейную ўрачыстасць мы набываем такія прадукты вельмі рэдка, ды і тое па прынцыпу «быццам трэба ж». Лепш ужо рыбік якой купіць (смяецца). Калі гаворыць пра малочныя прадукты, пра «свой філей», як вы вяртаецеся, дык і я, і члены маёй сям'і вельмі любім сыхучыя сыры, глазураваныя сыркі. Гэта, вядома ж, не далікатэс, проста любімая прадукт малочнай групы. А так я асабіста люблю садавіну: бананы, вельмі павахаю салодкі віна-

ПОПЫТ на Віцебскую НЕРУХОМАСЦЬ РАСЦЕ

Жыллё

Сёння сітуацыя на кватэрных рынках у абласных гарадах нагадвае дарогі з аднабоковым рухам — прадаўцоў шмат, а пакупнікоў амаль няма. Выключэннем з правілаў гэтай вясення стаў другасны рынак жыллёвай нерухомай рэальнасці Віцебска, дзе назіраецца істотная актывізацыя пакупнікоў.

Гульня на сезоннае падаражанне

Дырэктар РУП «Дзяржаўнае агенцтва нерухомай г. Віцебска» Уладзімір Кабянуў адзначае, што цэны на жыллё ў гарадзе цалкам стабілізаваліся з першых дзён чэрвеня. За гэты час не вельмі добра па якасці і маленькай па плошчы аднапакоевыя кватэры нават патанелі прыкладна на 2 тысячы долараў. Рынак адражаваў на гэты факт своеасабліва і многія прадаўцы прыпынілі свае прапановы да пачатку вясення сезона, каб рэалізаваць жыллё па большым кошы.

Меркаванні прадаўцоў на гэты конт аказаліся праўдзвымі. За вясень і кастрычнік адна- і двухпакоевыя кватэры нават крыху падаралі прыкладна на 1—2 тысячы долараў. Аднапакоевыя «хрушчоўкі» тут каштуюць ужо 33—34 тысячы долараў, а ў дзевяціпавярховых панэльных дамах — 36—37 тысяча долараў. Двухпакоевыя маляныя «хрушчоўкі» магчыма набыць зараз за 35—37 тысяча долараў, а «двушкі» ў адносна новых панэльных дамах каштуюць самай дэкаватнай 44 тысячы долараў. Сярэдні кошт двухпакоевай кватэры складае 40—48 тысяча долараў. Летнія цэны гэтай вясенню захапіліся на трохпакоевыя і чатырохпакоевыя кватэры. Такое жыллё ў 9-павярховых дамах каштуе 52 і 65 тысяча долараў адпаведна.

Спектр пакупнікоў віцебскага жылля ў гэтым вясеннім сезоне стаў даволі шырокім. Мясцовыя кватэры пачалі купляць расіяне, жыццё і іншыя рэгіёны ў гарадоў, а сёлета ў жыллёвую нерухомасть горада пачалі ўкладваць грошы і мінчане.

Слабыя агенцтвы-аднадзёнкі будучы знікнуць

Зараз у Віцебскую дзейнічае 13 агенцтваў нерухомай, якія займаюцца рэалізацыяй жыллёвай нерухомай рэальнасці. Гледзячы на актывізацыю пакупнікоў, зараз колькасць зделкаў па куплі-продажу кватэр застаецца вельмі маленькай. Усё лета малаконт аказаліся праўдзвымі. За вясень і кастрычнік адна- і двухпакоевыя кватэры нават крыху падаралі без прыбытку. Папакоевыя кватэры нават крыху падаралі прыкладна на 1—2 тысячы долараў. Аднапакоевыя «хрушчоўкі» тут каштуюць ужо 33—34 тысячы долараў, а ў дзевяціпавярховых панэльных дамах — 36—37 тысяча долараў. Двухпакоевыя маляныя «хрушчоўкі» магчыма набыць зараз за 35—37 тысяча долараў, а «двушкі» ў адносна новых панэльных дамах каштуюць самай дэкаватнай 44 тысячы долараў. Сярэдні кошт двухпакоевай кватэры складае 40—48 тысяча долараў. Летнія цэны гэтай вясенню захапіліся на трохпакоевыя і чатырохпакоевыя кватэры. Такое жыллё ў 9-павярховых дамах каштуе 52 і 65 тысяча долараў адпаведна.

Кошт жыллі ў Віцебску павялічваецца

За апошні год колькасць зямельных участкаў на продаж у гарадзе і прыгарадзе істотна паменшылася. Пры гэтым, калі знікне прапанова, але існуе стабільны попыт, цэны павялічваюцца даволі хутка. Сёння 13 сотак жыллі ў прыгарадзе горада без праблем можна прадаць за 20 тысяча долараў. Участак жыллі памерам 8 сотак разам са старай пабудовай (рэальна — пад зноў) у межах горада каштуе каля 50 тысяча долараў. Эксперты лічаць, што гарадская жылля будзе даражэць і надалей. Зараз добрыя драўляныя жыллы домкі ў Віцебску прапаноўваюцца на продаж не менш як за 50—70 тысяча долараў.

На гэтым сегменце рынку існуе зараз яшчэ адзін неадназначны момант. Агенцтвы сёння прынялі рэгістрацыю зямельных участкаў і домкаў, а таксама зделкаў па куплі-продажу такіх аб'ектаў, якія знаходзяцца ў прыбярэжнай ці ахоўнай зоне рэгіёна. Кропку ў лёсе гэтых аб'ектаў павінны заставаць спецыялісты Камітэта дзяржаўнага кантролю і экспарты МінпрацКАЧ.

Сяргей КУРКАЧ.

Пакупнікі пачалі «варушыцца»

Кіраўнік дзяржаўнага агенцтва нерухомай рэальнасці, што ў кастрычніку ў гарадзе назіралася істотная актывізацыя ў прадаўцоў, і пакупнікоў. Звязана гэта з даволі хуткімі змяненнямі будаўніцтва новага жылля. Так, будаўніцтва двухпакоевай кватэры без адрэзкі будзе каштаваць кліента каля 37 тысяча долараў. Прадаўцы ўлічваюць гэты факт, таму на ўскраінах горада стараюцца аднапакоевыя «хрушчоўкі» можна адшукаць сёння за 24—25 тысяча долараў.

Увогуле, згодна са статыстыкай продажу аднапакоевай кватэры ў панэльных дамах у трэцім квартале года, квадратны метр жылля агульнай плошчы такіх кватэр роўны 1822 тысячы рублёў. Квадратны метр двухпакоевай кватэры ў «панэльках» — 1 836 тысяча рублёў, а ў трохпакоевай кватэраў — 1 486 тысяча рублёў.

Прадаецца

- Дом каля горада Мядзел, влічлі ў частак жыллі, побач азёры. Тэл. 8 01797 38 170.
- Дом драўляны, влічлі, у в. Чабуны Любанскага раёна, маюцца г/п, сад, участкам 60 сотак, малуныныя мяшчыны, добрая транспартная зносіны. Тэл. 8 01742 61 645.
- Ружо паўлінае Т03 34Е. Тэл. 8 017 334 27 19.
- Машына швейная ручная «Падольск» (танна). Тэл. 8 01770 6 47 82.
- Козы белыя, манеты ад 50 кап. да 1 руб. розных гадоў выпуска. Тэл. 8 01797 46 738.

За 9 месяцаў пабудавана больш за 3,5 млн кв. метраў жылля

Паводле інфармацыі Беларускага агенцтва па будаўніцтва жылля, больш было выкраны на 3,3 тронны рублёў інвестыцыі, або амаль на 23 працэнт больш, чым за адпаведны перыяд летась.

За 9 месяцаў гэтага года ў краіне за кошт усюх крыніц фінансавання было пабудавана 3 мільёны 578 тысяч квадратных метраў агульнай плошчы жылля (101,5 працэнта ад задання). У тым ліку сёлета было пабудавана 2 мільёны 115 тысяч квадратных метраў для тых, хто мае патрэбу ў паляшчы жылльвай умоў; 434 тысячы квадратных метраў у малых і сярэдніх гарадскіх населішчах; 6557 жылля дамоў (кватэр) у сельскагаспадарчых арганізацыях; 1372 жылля дамы (кватэры) ў аграгарадках. Нагадаю, што сёлета, згодна з указам кіраўніка дзяржавы, прадугледжаны ўвод у эксплуатацыю 4,2—4,7 млн квадратных метраў жылля.

Сяргей КУРКАЧ.

Абрабаванне банка імітавала яго супрацоўніца

У Аршанскім раёне ў адносінах да супрацоўніцы банка ўзбуджана крмінальная справа на падставе факта прысваення або растраты грошавых сродкаў. Аб гэтым паведамліла начальнік упраўлення інфармацыі і грамадскай сувязі МУС Беларусі Кацярына Самусенка-Шалева.

Супрацоўніца звярнулася ў правахоўныя органы з інфармацыяй аб тым, што на яе напалі невядомы, і ад нанесенага ім удару яна страціла прытомнасць. Рабаўнік жа забраў у жанчыны ключы і скараў больш як Вг190 млн.

На падставе гэтага факта адразу ж была ўзбуджана крмінальная справа па артыкуле «Абрабаванне ў асабліва буйным памеры». Былі праведзены адпаведныя аперацыйна-вышукковыя і следчыя мерапрыемствы. Разам з тым у аперацыйна-вышукковыя ўражэнне, што ў справе ёсць шэраг нестыкоўкаў. Сабраўшы ўсе доказы, супрацоўнікі крмінальнага вышуку Оршы і УУС Віцебскага аблвыканкама прыйшлі да высновы, што абрабаванні і не было — яго імітавала сама супрацоўніца банка. Грошавыя сродкі былі скарадзены раней, а зматый зварот у міліцыю стала ўтойваннем прапарашэння.

Жанчына затрыманая, яна прызналася на зытрыненні. У адносінах да яе крмінальная справа перакваліфікавана як прысваенне або растрата грошавых сродкаў. Гэты артыкул прадугледжана паабавяжэнне волі на тэрмін да 7 гадоў з канфіскацыяй маёмасці або паабавяжэннем права займаць пэўныя пасады.

Кар. БЕЛТА.

На чужых памылках

«Еўрапейскі» РАМОНТ ПА-НАШАМУ

Рана ці позна, але для кожнай сям'і настое час ... Ну вядома ж: рабці рамонт. Прадзудра, што і казаць, стратная ва ўсім адносінах: адмыае грошы, сілы, час...

Але ўсё гэтыя выдаткі вырастаюць у геаметрычнай прагрэсіі, калі вы не ўзброены ведамі пра сучасны «еўрапейскі» рамонт. Не ў сэнсе знаёмства з новымі будаўнічымі матэрыяламі, тэхналогіямі ці апошнімі напрамкамі хатняга дызайну, а ў сэнсе ведання таго, што можа адбыцца з вамі і вашай кватэрай у выніку «адаўленага» працэсу.

Не ведаю гэтага і мы...

Знаёмства вашых знаёмых — яшчэ не вашы знаёмцы

Тыя, хто атрымліваў кватэру ў савецкі час, памятае, у якое блуканне па пакутах ператваралася нават каметычная яе абнаўленне. Літаральна ўсё — ад фарбаў да шпалераў — з'яўлялася вялікім дэфіцытам, здабываўся ў чаргах, бойках і па блату. У дэфіцыце былі і добрыя майстры (мо, таму савецкі грамадзяне з рамонтамі і самі спраўляліся ў вольны ад працы час?).

Але часы, як вядома, мяняюцца. І мы — таксама: шпалеры нам падавай германскія, пілку — іспанскую, столь — французскую. А рамонт, вядома ж, еўрапейскі: абмежаваная выбара няма ні ў будаўнічых матэрыялах, ні ў майстрах, што прапаноўваюць рамонтныя паслугі. Увогуле, калі чытаць аб'явы ў газетах і на слупах, то з'яўляецца ўражанне, што адна палова населішчтва бесперапынна робіць рамонт другой. Потым яны мяняюцца месцамі...

Аднак гэта мы заўважылі пазней. А спачатку, адклаўшы грошы на абнаўленне невялікай трохпакоевай кватэры і прыкупішы сёветы з матэрыялаў, пачалі абзвонваць нядаўна «адрамантаваным» знаёмых, каб даведацца пра цэны ды раздзяць каардынаты майстроў, якія працуюць хутка, якасна і, калі не танна, дык за разумную плату. Пераўтвараць звычайную блочную трохпакоеўку ў Версальскі палац мы не збіраліся...

Знойдзеныя па рэкамендацыі знаёмых нашых знаёмых майстры, аглядаўшы кватэру, намер ухвалялі, але абавязкова выраўноўвалі сцен, «паўцінку» і гіпскардон з галагенкамі ў цёмнаватым калідоры зрабіць паралі. Мы хутка дамовіліся пра цэны, тэрміны, дастаўку матэрыялаў. І нават выпілі з ветлівымі рабочымі на кубачку кавы. За якой, між іншым, высвет-

лілася, што нашы рамонтнікі, як кажуць, не лымкам шытыя: працавалі і на шыкоўных катэджах, і ў «экс-клубоўных» кватэрах, і нават у дзюках расійскіх сталіцах. Так што гаспадары не павінны сумнявацца: усё будзе зроблена з самай высокай якасцю!

Не сумняваліся мы роўна адзін вечар, пакуль майстры завозілі інструменты, сплעדзненне і частку матэрыялаў. Таму што на другі — яны паклікалі нас у залу і паказалі панэль на «ўпрыгожаную» вальзі-нымі плямамі столь. Высветлілася, што яна — страшэнна няроўная — ва ўсім пакоях і нават у кладоўцы. Таму зацягнуцца тэрміны, і, вядома ж, падвысцца цана. Прыблізна... удвая.

Нават калі б столь (крывізны якой мы ніколі не бачылі) раптам абрушылася, эффект быў бы меншым... Але што засталася? Рамонт распачаць, бруд разведзены, аванс і частка грошай на матэрыялы — аддадзены... Сынціліна на тым, што столь будучы раўняць толькі ў «парадным» пакоі. У астатніх — халера з ім... З гэтым пару вечароў мы праклілі спакойна. А потым... Нашы майстры казалі, што, на жаль, яны няправільна падлічылі кошт і колькасць матэрыялаў: «Ведаеце, тут не прадабачына дробязі ды і цэны растуць»... Карабці, залу яны неяк «даб'юць», закончаць, а вось на усё астатняе — выбачыце — матэрыялы трэба купляць... па новай. Рамонт атрымліваўся сапраўды залатым. Але на будаўнічым рынку, куды мы нарэшце здагадаліся пад'ехаць, нас, як кажуць, паднялі на смех, казалі, што тых матэрыялаў, за якія аддалі грошы, ха-

піла б на рэстаўрацыю палаца, а не савецкай трохпакоеўкі...

Што мы і далажылі — на тэлефоне — сваім дасведчаным майстрам.

Тыя спачатку абурліся. Потым кіяліся і бажыліся, што не «прыхапілі» ні адной капейкі... Абазвалі нас скванцікамі. Напрыканцы — паабсалі прывезці зусім да адзінага чэка...

Як вы, напэўна, здагадаліся, вядуць іх дагэтуль.

Два малайцы з кувэрка

А работы ж завяршаць трэба. Узброеныя адмоўным вопытам (ён, як вядома, таксама ёшты), мы расілі пайці ішым шляхам: афіцыйным — з дагаворам, квітэнцамі, копіямі чэкаў. Ахвотнікі працямаць на такіх умовах аказалася нямаго: добрая палова тых, што прапаноўваюць паслугі праз рэкламныя газеты, афіцыйна дамаўляцца не хацелі. І вось паходзіў у падатковую... Ногі потым саб'еш...

Зрэшты, прадрывальнікі, згоднага падпісаць «паперы», мы ўсё ж знайшлі. Маладога, прыгожыга, вытанчанага. У дыктоўным

скурам абутку, ствольнай вопратцы, з кружчым галаву парфумам. З прыгожым дагледжанымі рукамі-пазноготымі... З асабістым шафэрам, што ўзвышаўся за спінай... І — галоўнае — з усімі пацэзнымі дакументамі: ад пашпартных даных да ліцэнзій і бланкаў дагавораў.

Мы даволі хутка дамовіліся. І ўсё падпісалі. Расцанкі, праўда, былі вышэйшыя, чым у першых майстроў, ды і дагавор праду-гледжваў папярэдняю аплату... Але ж (разважалі мы з мужам) лепш адразу заплаціць за бясцелую, чым потым стра

Краіна Здароўя

Выпуск № 32 (45)

Фота Анастасіі КІШЧЫЦКА

Інфарм-укол ЗІРНУ І ЎСЁ ЗРАЗУМЕЎ

Першае ўражанне аб чалавеку мы складаем за адну дзесятую долю секунды.

Псіхолагі з Прынстанскага ўніверсітэта (ЗША) прапанавалі дзвюм сотням добраахвотнікаў паглядзець на фота незнаёмых людзей і адзначыць, наколькі яны адказныя, надзейныя, сарамлівыя ці агрэсіўныя. На разгляд фатаздзімаў адводзілася ад 0,1 да 1 секунды, але гэтага аказалася дастаткова для фарміравання першага ўражання (далей яно толькі пацвярджалася). З дапамогай сканіравання галаўнога мозга вучоныя высветлілі, што ў гэтым працэсе задзейнічаны тры аддзелы мозга, якія адказваюць за пачуццё страху перад небяспекай! Так што нашае ўспрыняццё незнаёмцаў — інстынктыўная рэакцыя, і, напэўна, ёй трэба давацца.

Гаварыць аб значным павышэнні цэнаў на стоматалагічныя паслугі з 2008 года дачасна

Так пракаментаваў карэспандэнт БЭЛТА першы намеснік міністра аховы здароўя Беларусі Роберт Часнойч індыюю заяву на III Міжнародным стоматалагічным форуме ў Мінску. Міністэрства аховы здароўя Беларусі распісало праект агульнай метадалогіі ўстаўлення і аптымізацыі цэнаў на ўсе віды стоматалагічных паслуг. Документ плануецца зацвердзіць у пачатку студзеня 2008 года, пасля гэтага ён будзе накіраваны ва ўсе дзяржаўныя і камерцыйныя стоматалагічныя арганізацыі, паведамляў першы намеснік міністра. «Аднак гэта не азначае, што для арганізацый дзяржаўнай і прыватнай форм уласнасці будзе дзейнічаць нейкі адзін прэйскурант цэнаў, — падкрэсліў ён. — Праект грунтуецца на прыняцце аптымізацыі. Кошт паслуг зменіцца, але аднолькавымі цэны не стануць».

У выніку ўкаранення метадалогіі цэны ва ўсіх структурах стоматалагічнай перагляданы, зменены і аптымізаваны. У той жа час, растлумачыў Роберт Часнойч, праект не прадугледжвае жэст-небудзь змяненняў у пытанні аб катэгорыях грамадзян, якія маюць права атрымаць такія паслугі бясплатна.

У стоматалагічнай галіне Беларусі працуюць каля 9 тыс. чалавек. У рэспубліцы налічваецца 69 стоматалагічных паліклінік, больш як тысяча буйных стоматалагічных аддзяленняў і каля тысячы стоматалагічных кабінетаў.

Жаночае здароўе

Чаму расце эндаметрыі?

Рак цела маткі ўваходзіць у чацвёрку распаўсюджаных сярэд жанчын ракавых захворванняў (пасля раку малочнай залозы, скуры і страўніка). Паводле апошніх ацэнаў, у Беларусі ў 1970 па 2000 год у 4,9 разы. Такія тэмпы росту аперэдажыць нават тэмпы распаўсюджанасці раку малочнай залозы — 4,4 разы за той жа перыяд. Падрабязнасці тлумачыць загадчыца накінекалагічнага аддзялення Мінскага гарадскога клінічнага анкалагічнага дыспансэра, кандыдат медыцынскіх навук Святлана ШАЛКОВІЧ.

— Максімальны ўзровень захваральнасці на рак цела маткі прыпадае на ўзроставую катэгорыю 55—59 гадоў. Аднак адмоўная тэндэнцыя прыросту такіх выпадкаў назіраецца і сярод значна маладзейшых жанчын — 35—45 гадоў. Самыя раннія, адзінаццаць, выпадкі рэгіструюцца з 20-гадовага ўзросту. Колькі гадоў таму лічылася, што рак цела маткі магчымы толькі па завяршэнні менструальнай функцыі, у перыяд менапаўзі. Па гэтай прычыне і сёння некаторыя медыкі і большасць жанчын дзятароднага ўзросту не прапінваюць насцярожанасці ў адноснае да збору ўціпла.

— Іх можна зразумець. Збоі часам абумоўлены якім-небудзь запаленчым, дысфункцыянальным працэсам. Жанчыны супакойваюць сябе гэтым.

— Спраўды. На самай справе заспакойваць сябе трэба, а вось пакадзіць без увагі любое парушэнне менструальнага цыкла не варта. Калі гаварыць пра жанчын у перыяд менапаўзі, то ім абавязкова трэба звяртацца да спецыяліста, калі месечныя спрыбуюць, што называецца, раптоўна вяртацца. На жаль, жанчыны трапляюць да спецыялістаў толькі ўжэ з кровацэннем. У жанчын маладога ўзросту захворванне можа працякаць і бессімтомна. Таму і калі няма ніякіх збоў, і, тым больш, калі яны ёсць, рэкамендуецца штогод наведваць гінеколага, праходзіць ультрагукавое даследаванне і рабіць цыталогію. Ультрагукавое даследаванне дазваляе выявіць праблему на самым раннім этапе хваробы, калі пачынае расці эндометрыі. Жанчыны, у якіх ёсць рост гэтай жа ўнутранага слою маткі, накіроўваюць на дыягнастычнае выскрабванне. Атрыманні субстрат даследуюць марфалагі, пасля чаго ставіцца дакладны дыягназ: гіперплазія эндометрыя, атывова гіперплазія, лімпоз ці рак.

— Вылечыць гіперплазію эндометрыя, значыць, перамагчы рак?

— Гіперплазія эндометрыя з'яўляецца фонавым захворваннем для развіцця раку, атывова гіперплазія — гэта ўжо перадрок. У першым выпадку гінеколагі праводзяць кардынальна гарманальныя прэпараты. Падбіраецца прэпарат з прагестэронавым кампанентам для пагажэння эстрагенавай актыўнасці. Гэта адначасова і лячэнне гіперплазіі, і прафілактыка раку. У выпадку атывовай гіперплазіі пацыентка накіроўваецца да анкалага. Менавіта ў гэтай групе хворых пасля апэратывага ўмяшання на выдаленай матцы ў 20 працэнтах выпадакў выяўляецца ранні рак. Жанчынам з атывовай гіперплазіяй у перыядзе перадмэнапаўзальнага ці менапаўзальнага можа прапанавацца апэрацыя. Гармонатэрапія праводзіцца пераважна маладым жанчынам для выканання рэпрадуктыўнай функцыі. Вялікімі дозамі прагестэру эндометрыі даводзіцца да атрафіі, пасля аднаўляецца менструальны цыкл, жанчына цяжары і радзіць.

— А залечаная гіперплазія можа вярнуцца?

— Можна.

— Чаму пачынае расці эндометрыі?

— Рак цела маткі адносіцца да ліку гармоназалежных хвороб і яго развіццё звязана з павышэннем фонам эстрагенаў, які існуе на працягу многіх гадоў. Гэтыя гармоны актыўна назапашваюцца ў тлушчавых тканцы — своеасабітым «депо» эстрагенаў. Жанчыны, хворыя на рак цела маткі, як правіла, поўныя, з хворымі нагамі, артарыяльнай гіпертаніяй, цукровым дыябетам — распаўсюджанымі хваробамі нашай цывілізацыі. У апошнія ж гады нашы жанчы-

Прамая лінія

НЯМА АЛЕРГЕНА — НЯМА АЛЕРГІІ

Чаму адзін чалавек не пераносіць клубніц, другі — пеніцыліну, трэці — кветкавага пылку? На гэтыя пытанні адначасна адказаў пакуль няма. Яшчэ некалькі дзесяткаў гадоў таму ўрачы сустракаліся з праблемай значна радзей, чым сёння. У чым справа? Спецыялісты лічаць, што многія формы алергіі народжаны цывілізацыяй. Вакол нас знаходзіцца ўсё больш рэчываў, якіх не знайшлі ў прыродзе і з якімі нашы продкі не сутыкаліся. Не былі ў людзей пеніцыліну — не існавала алергіі на яго. Калі ў наш быт сталі ўваходзіць, напрыклад, пластыкі, гэта адразу знашло адлюстраванне ў зводках урачоў-алерголагаў. Усё больш формаў алергіі з'яўляецца ў спісе прафесійных захворванняў. Як ліквідаваць павышаную адчувальнасць арганізма да рэчываў-алергенаў? Радзикальным сродкам лячэння алергіі з'яўляецца, як вядома, устараненне кантакту з алергенам-віноўнікам. Калі ж пазбавіцца гэтага кантакту не ўяўляецца магчымым, прызначаюць фармакалагічныя прэпараты.

Аб тым, як павысіць якасць жыцця людзей, якія пастаянна церпяць ад «сустрэч» са сваімі алергенамі, ішла размова на нашай «прамой лініі». У ёй узяла ўдзел галоўны алерголаг рэспублікі, кандыдат медыцынскіх навук, дацэнт кафедры алергалогіі Беларускай медыцынскай акадэміі паслядыпломнай адукацыі Людміла МАСЛАВА.

— Дзень добры! Але Адамаўна з Мінска непакоіць. Мне 58 гадоў. Алергія з вялікім стахам. Алергія ёсць на многае, у тым ліку і на лекі — анальгетыкі, сульфаніламідныя прэпараты. Адносна ежы, лекавых прэпаратаў няк прыстававалася, але вось ужо доўгі час непакоіць незразумелы насмарк. Некаторыя ўрачы кажуць, што ў мяне — вазаматорны рыніт алергічнага паходжання. Але чаму гэта ўзнікла і як змагацца? Дзе можна прайсці адпаведнае абследаванне? І яшчэ: я часта ўжываю розныя таблеткі ад алергіі, апошнім часам — ларатадэін. Ці няма прывыканна арганізма да аднаго і таго ж прэпарата?

— Вам абавязкова трэба звярнуцца да алерголага. У якім раёне вы пражываеце?

— У Серабранцы.

— Значыць, ваш алерголаг прымае ў алергакабінеце 10-й гарадской клінічнай бальніцы. Вам трэба зрабіць скурныя спробы на бытавыя алергены, паколькі мена-

віта яны могуць быць вінаватыя ў рыніце. Лечыцца алергічны і вазаматорны рыніт з дапамогай такога эфектыўнага прэпарата, як назанекс. Ён гарманальны, але няхай вас гэта не непакоіць. Працізапаўненчае ўздзеянне назанеку можна выкарыстоўваць на працягу некалькіх месяцаў. Паступова вы ўбачыце, што нос задыхае свабодна, і нават праз некалькі дзён ужо адчуецца станоўчы эфект. Адпаведна прэпарат без рэцэпта.

— Мне казалі, што нічым неляга капаче...

— Наадварот, абавязкова трэба.

— А як трапіць да алерголага?

— Накіраванне дае ўчастковы тэрапеўт. Спартэбіцца здаць аналіз крыві, маць, зрабіць флюараграфію, пабываць на прыёме ў гінеколага, лор-ўрача і з усім гэтым накіравацца да алерголага. Што датычыць ужывання антыгістамінных прэпаратаў, то да такога сучаснага прэпарата, як ларатадэін, прывыканне не развіваецца. Праўда, ёсць яшчэ больш сучасныя і

Фота Юліяны ПІСЦЕВІЧА

бяспечныя прэпараты, да ліку якіх адносіцца, напрыклад, новы клас рэспіратары — эрыўс. Прывыканне да яго таксама не развіваецца, а значыць, яго ўжыванне можа быць настолькі працяглым, наколькі гэта трэба. Апошнія слова павінны скажаць ваш раённы алерголаг.

— Уладзімір Андрэевіч са Стоўбцаў. У 16-гадовай дачкі ёсць алергічная рэакцыя на анальгін. Аднаго разу мела месца крапіўніца, ацёк. Не так даўно дадалася алергія на холад. Крапіўніца з'яўляецца нават калі дачка трапіла пад дождж. Што нам рабіць?

— З аналігам вярта паступіць адначасна — не ўжываць, паколькі лекавыя алергіі не лечыцца. Што датычыць холадавай крапіўніцы, то тут варта мець на ўвазе наступнае: якой бы прыроды яна ўвогуле ні была, паказаны абавязковы прыём антыгістамінных прэпаратаў тыпу эрыўс, зіртек, тыфаста. Лёбы з іх можна ўжываць раз у суткі, і даволі працяглы час, а дакладней, усець халодны час года. Такія прэпараты — эфектыўныя і бяспечныя.

КАЛІ ДА ВАС ЗАЧАСЦІЎ ЦЫСТЫТ

Цыстыт — запаленне слізістай абалонкі мачавога пухіра. Гэта даволі распаўсюджанае захворванне, але далёка не бяскрыўднае. Адно з найбольш частых яго ускладненняў — піеланэфрыт, адно з самых небяспечных — рак мачавога пухіра.

Дыскамфорт, смыленне падчас мочаспускання, якое становіцца частым (часам праз кожную 10—15 хвілін) і балючым, прычым колькасць мачы кожны раз змяншаецца. Больш можа быць пякучы, рэзкі, а ў канцы мочаспускання ўзмацняецца. Мача мутная, магчыма нават з прымессю крыві. Баліць спіна або паясныя. Часам павышаецца тэмпература, з'яўляецца мляоснасць... Так працягваюцца востры цыстыт. Калі хворы зацягвае зварот да ўрача і спрабуе выйсці са становішча самалячэннем, захворванне пераходзіць у хронічную форму з перыядамі спакою і абвастэрэнняў. Хранічны цыстыт працякае па-рознаму: болі могуць быць слабымі або інтэнсіўнымі, пачашчэнне мочаспускання ад нязначнага да 50 разоў у суткі. На жаль, выліччы запалены цыстыт значна цяжэй, чым востры.

Хоч і не часта, але сустракаецца цыстыт нефікальнага паходжання. Ён можа быць наступствам раздражнення слізістай пухіра мачой, якая змяшчае агрэсіўныя хімічныя рэчывы ў выніку прыёму вялікіх доз лекаў, алкаголю, вострай ежы.

Пераахладжэнне арганізма; працяглае сяджанне становішча; частыя запоры; хранічныя ачагі інфекцыі ў арганізме (карыёзныя зубы, любы запалены захворванні); цукровы дыябет; цяжарнасць; страс; які аслабляе імунітэт; невыкананне правілаў асабістай гігіены; у тым ліку гігіены палавога жыцця; інструментальнае даследаванне мочалавога сістэмы — усё гэта фактары, якія могуць спрыяць развіццю цыстыта. Памятаючы пра іх, можна паспрабаваць папярэдзіць хваробу, прыняўшы да ўвагі наступныя меры прафілактыкі:

— Старэйшыя падоўгу не мерзнуць, апранайцеся цёпла, не сядзіце на зямлі, бардзюрах.

— Выпівайце яка магчыма больш вадкасці (не менш як 2 л на дзень). Лепш, калі гэта будзе чыстая вада або мінеральная без газа, а не толькі кава і чай. Падтрыманне здольнасці мочаспускання тракта да самапрамывання ад бактэрыі — найбольш важная і эфектыўная мера.

— Захоўваць рэжым мочаспускання (не менш як 5 разоў на дзень).

— Заімацца лячэннем хранічнага захворванняў.

— Калі вы пакуеце ад запораў, яшчэ больш агародніны, фруктаў, прымайце слабительныя сродкі.

— Высветліце, якія харчовыя прадукты дрэнна «ўплываюць» на стан вашай мочалавога сістэмы, і выключыце іх з рацыёну.

— Калі ў вас сядзячая праца, спыняйцеся кожную гадзіну — паў-

тары і хвілін 5 проста пастойце або паходзіце.

— Не сядзіце цеснага, абцягваючага адзення; выбірайце баўняную білізну (сінтэтыка стварае павышаную вільготнасць, а гэта спрыяльнае асяроддзе для бактэрыі).

— Паэбягайце калёровых і араматызаваных туалетнай паперы, мыла, пральных сродкаў, аэразольных дэздыдэрантаў для жаночай гігіены, басейнаў з моцна хларыраванай вадой, калі ў вас павышаная адчувальнасць.

— Захоўваць правілы асабістай гігіены, не забывайце пра прафілактыку палавых інфекцый.

Калі вы ўсё ж адзначаеце ў сябе сімптомы цыстыту, неадкладна звярніцеся да ўрача-уролага. Для пастаюняй дакладнага дыягназу і праверкі стану мачавога пухіра знутры праводзіцца цыстаскапія. Падчас яе мачавы пухір напаяюць спецыяльнай вадкасцю і яго ўводзіць цыстаскоп — аптычны ўстройтва. Гэта працэдура не вельмі прыемная, але і не надта балючая, асабліва калі доктар выкарыстоўвае абязбольвальныя сродкі.

Лячэнне цыстыту ўключае антыбактэрыяльную тэрапію, працізапаленчыя прэпараты, увядзенне ў мачавы пухі розных лекавых катэгорыяў, фізіятэрапію, імунастымуляцыю. Вялікае значэнне мае дыета. Так, у першую чаргу неабходна выключыць з рацыёну прадукты кіслотнага паходжання, якія змяшчаюць шмат солі (кансерваваныя і марынаваныя прадукты, чыпсы), штучны цукар (цукеркі, газаваныя напоі), вострыя стравы, вядліну. Лепш за ўсё ўжываць свежую агародніну і сок з яе (вельмі карысны маркоўны), кашы з цэльных круп, каўнуны. Надзвычай гаючы эфект аказваюць журавіны ў любым выглядзе: свежыя, сушаныя, замарожаныя, журавіны нектар, морс. Праўда, тут ёсць адно «але»: журавіны сок не павінен умацаць смелена падчас мочаспускання (некаторыя спецыялісты мяркуюць, што журавіны «падкіслюць» мачу, а гэта «падкіслювае» бактэрыі).

Наогул, у народнай медыцыне ёсць нямыла сродкаў, якія валодаюць адначасова працізапаленчым, мачагонным, умацавальным эфек-

працалергічным дзеяннем. І трэба карыстацца ім на працягу некалькіх месяцаў. Ужоўна, нос пачне дыхаць. Дарчы, калі задыхае нос, то і астма будзе менш агрэсіўнай. Акрамя таго, як толькі нос пачне нармальна дыхаць, пажадана паўтарыць спробы з бытавымі алергенамі, каб вырашыць пытанне аб мэтазгоднасці лячэння бытавымі алергенамі — правядзенні алергенспецыфічнай імуннай тэрапіі, падчас якой лячэнне праводзіцца ўласна алергенамі, якія выклікаюць захворванне. Часта такое лячэнне даволі эфектыўнае і нос пачынае дыхаць, і прыступы ўдушча адступваюць.

— У нас у кватэры на сценах расце грыбок. Ён можа правакаваць нашы праблемы?

— Можна. Часта бытавая алергія спалучаецца з грыбковай. Вашаўна сыну, безумоўна, праціпаказана знаходжанне ў сырых і запаленых памяшканнях.

— Дзіця знаходзіцца на ўліку па астме. І мы хацелі б атрымаць адраўляенне, аднак у 10 гадоў не дазваляюць адпраўляцца ў санаторый удваіх з маці.

— Санаторнае лячэнне — гэта добра, тым больш пад вашым нагляданнем, але яно не абавязковае. Для такіх пацыентаў лепей выязджаць на мора, дзе сухое паветра. Аднак яшчэ больш важна стварыць гіпаалергенныя ўмовы ў кватэры. Усё ж такі самае радыкальнае лячэнне любой алергіі — выдаленне кантакту з алергенам. І таму адна справа — выехаць на месца ад мора, а другая — забяспечыць нармальнае штодзённае знаходжанне. Раю вам найперш разабрацца з грыбком і ўсімі месцамі, дзе ў кватэры збіраецца пыл.

— Пыл, поўсца жывёл, волас — шмат чаго...

— Нос непакоіць толькі ў межах кватэры?

— Яму цяжка і на тых жа ўроках фізікультуры.

— Часта доводзіцца выкарыстоўваць салубутамол?

— Пры кантактах з алергенамі.

— Салубутамол прызначаны правільна, але можна выкарыстоўваць і назанекс. Ён валодае добрым супрацізапаленчым, су-

— Прамую лінію правялі Святлана БАРЫСЕНКА і Воля ШАЎКО. (Працяг будзе.)

ТРОХГАДОВЫ МАЛЫ ВЫРАТАВАЎ ЖЫЦЦЁ МАМЕ

Гераячым называюць у Польшчы ўчынак трохгадовага Крысціяна з горада Лодзь, які выратаваў жыццё сваёй хворай мамы.

22-гадовая мама Крысціяна, якая пакуе ад цукровага дыябета, раптам страціла прытомнасць з-за дэзэбятнай комы. Хлопчык не разгубіўся, набраў нумар службы выратавання «112» і паведаміў, што яго мама «дрэнна сабе адчувае». З-за свайго ўзросту ён не мог назваць аперты нумар тэлефона, нумар тэлефона і хатні адрас. Аднак работнік службы выратавання словы дзіцяці ўспрынялі ўсёўб, вызначыў нумар тэлефона, адрас і накіраваў туды карту хуткай дапамогі. Урачы зрабілі ўсё неабходнае для вываду жанчыны з гіпалакемічнай комы, і яна прытэмавала.

З Крысціянам асабіста сустракаўся камандант паліцыі Лодзі. Ён уручыў хлопчыку мяккую цацку — казанчага персанжа Камісара Блеска, дыплом Паліцыйскай акадэміі Бяспечна Камісара Блеска і ласункі. А фатаздымак «юнага паліцыйскага Крысціяна» трапіў на першы старонкі польскага газет.

Роберт НАЦКІ, БЕЛТА.

Калі вы падпісаліся на газету «Звязда» на I квартал або 1-е паўгоддзе 2008 года — запінаўце картку ўдзельніка, выразаіце і дасылайце яе ў рэдакцыю па адрасу 220013 Мінск, вул. Б. Хмяльніцкага, 10А.

Падпісчык можа выйграць у якасці прызга падліску на II квартал 2008 г., гадзінік, футболкі, бейсболкі, печ СВЧ, тэлевізар «Віязь» і суперпрыз — халадзільнік «Атлант». Карткі, наклееныя на паперу ці плёнку, або дасланыя пасля 3 студзеня 2008 года па паштоваму штэмпелю атрыманна да ўдзелу ў гульні не прымаюцца. Розыгрыш прызоў праводзіцца 8 студзеня 2008 г., вынікі публікуюцца ў газеце «Звязда» да 19 студзеня.

Атрымаць прыз можна ў рэдакцыі да 20 сакавіка 2008 г. пры надручэнні квітанняў аб падліску на «Звязда» на I квартал або 1-е паўгоддзе 2008 года і пашпарта. Дастаўку печы СВЧ, тэлевізара і халадзільніка ажыццяўляе рэдакцыя не прымаюцца. Больш падрабязна правілы гульні «Падпішыся на «Звязду» чытайце ў нумары газеты за 13 лістапада 2007 года. Удзельні ў гульні!

Картка ўдзельніка — падпісчыка «Звязды» на I квартал або 1-е паўгоддзе 2008 года

Прозвішча, імя, імя па бацьку _____

Падпіска аформлена і аплачана ў _____ (адрэс лячэння сувязі)

_____ на I кв. або 1-е паўг. 2008 года

Жатні адрас і тэлефон _____ (індэкс)

Удачы ў розыгрышы!

Ф.СІІ-1

Міністэрства сувязі і інфарматызацыі Рэспублікі Беларусь

АБАНЕМЕНТА НА ГАЗЕТУ «ЗВЯЗДА» з бясплатнымі ўкладанні:											
«ЧЫРОВАЯ ЗМЕНА», «МЕСТНОЕ САМОУПРАВЛЕННЕ», «КРАІНА ЗДОРОВ'Я», «ЖЫРАДОЛ», «КУЛІЯЙ ЛЕПШАЕ», «НАСТЛЕРЖ ЧАРНЫВОЛ»											
(Індэкс выдання)											
Колькасць камплектаў _____											
на 2008 год па месяцах											
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
Каму _____ (прозвішча, ініцыялы)											
Куды _____ (адрас)											
_____ (гарад, населены пункт)											
(паштовы індэкс)											

ДАСТАВАЧНАЯ КАРТКА на газету «ЗВЯЗДА» з бясплатнымі ўкладанні:											
«ЧЫРОВАЯ ЗМЕНА», «МЕСТНОЕ САМОУПРАВЛЕННЕ», «КРАІНА ЗДОРОВ'Я», «ЖЫРАДОЛ», «КУЛІЯЙ ЛЕПШАЕ», «НАСТЛЕРЖ ЧАРНЫВОЛ»											
(Індэкс выдання)											
Колькасць камплектаў _____											
на 2008 год па месяцах											
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
Каму _____ (прозвішча, ініцыялы)											
Куды _____ (адрас)											
_____ (паштовы індэкс)											
(гарад, населены пункт)											

Гутарыла Святлана БАРЫСЕНКА.

На свае вочы

СЕВАСТОПАЛЬСКІЯ ТАЙНЫ

Колькі ні прызджаеш у гэты легендарны горад, але ён для цябе заўсёды як неразгаданая тайна

Гасці курортных мясцін і, у прыватнасці, Крыма можна ўносіць падзяліць на дзве катэгорыі. Да першай адносяцца аматары пляжнага адпачынку (аксамітны сезон, які правіла, доўжыцца да сярэдзіны кастрычніка), да другой — тыя, хто імкнецца сумясціць яго з пазнаннем тутэйшых гістарычных і прыродных славутасцяў. Калі вам даспадобы менавіта другі стыль турызму, то на ўласным вопыце магу сцвярджаць: колькі ні бываеш у Севастопалі (а сёлетняя паездка стала ўжо чацвёртай), але кожны раз адкрываеш для сябе тое, што яшчэ не бачыў — помнікі, легенды, чалавечы лёсы, цуды прыроды... Такое уражанне, што гэты гасцінны, адкрыты горад, які пасля адмены ўзыхных абмежаванняў выйшаў на першае месца ў Крыме па колькасці замежных турыстаў, заўсёды будзе для цябе як неразгаданая таямніца.

ЭК, ДАРОГА...

Грамадзяне Расіі, Беларусі і Мадовы ўязджаюць ва Украіну па агульнаграмадзянскіх (унутраных) пашпартах, грамадзяне іншых краін — толькі па замежных. На прапункцыонным пункце вас зарэгіструюць, для чаго уведзена адзіная іміграцыйная карта, якая выдаецца бясплатна. У гэтай картцы, у прыватнасці, трэба ўказваць адрас, па якім вы будзеце прахвіляць у тым жа Севастопалі. Для таго званга «дзікуна», у якога пошук жылля яшчэ наперадзе, п'яганне тупіковае. Але не трэба хвалявацца: ведаючы, што ў Севастопалі проста не можа быць праспекта імя знакамітага флатаводца адмірала Нахімава, можна пазначыць менавіта гэты адрас (з лютымі нумарамі дома і кватэры) і ніхто праверыць не будзе, фармальнасць.

Іншая справа — другая частка іміграцыйнай карты, якая застаецца ў вас на перыяд падарожжа. Яе трэба берачы як зранку вока, паколькі гэты дакумент неабходна будзе аддаць украінскай пагранічнай службе пры вяртанні на Радзіму. Варта таксама памятаць, што калі з непяўналетнімі дзецьмі едзе, скажам, талкі бацька, то беларускім пагранічнікам трэба прад'явіць зарэгістраваны перад паездкай у міграцыйным аддзеле УУС дазвол ад маці.

У Крыме і Севастопалі з Беларусі цяпер можна дабрацца і аўтобусам, і самалётам, і найбольш папулярным срод адпачываючых чыгуначным транспартам. Што ж датычыцца падарожжа прыватным аўтамабілем, то цэны на бензін і дызельнае сёлета ва Украіне практычна роўныя з беларускімі, а завадкаваны газ некалькі даражэйшы, але ж яго ў запас не возьмеш. Новая аўтазаправачная станцыя, асабліва ў Крыме, з'яў-

ляюцца як грыбы пасля дажджу. Дарогі — не супер, але якасць асноўных трас за апошнія гады значна паляпшылася: цвёрдае роўнае пакрыццё, дарожныя знакі, разметка. Чым бліжэй да Крыма, не гаворачы ўжо аб тэрыторыі самога паўвострава — тым лепшая прыдарожная інфраструктура. А дзе ў сферы паслуг канкурэнцыя, там і імкненне нечым вылучыцца, нават назвай. У прыватнасці, аўтападарожнікаў запрашаюць спыніцца на абед у рэстаране «Сала», у сталовай «СССР». Цэны, зноў жа калі параўноўваць з беларускімі рэаліямі, зусім не куцаюцца. Пераначаваць па дарозе ў Крыме ў гатэлі — таксама не праблема. Праўда, калі аддаеш перавагу больш таннаму варыянту, то можаць апынуцца ў нумары з абараненымі шпалерамі, непрычымымі тэлевізарамі, з санітэрыяй, якая не мянялася з часам і часоў і, што самае крыўднае, без гарачай вады.

Усё ж адчуваецца, што канкурэнтная барацьба паміж курортамі розных рэгіёнаў дае свой плён. Скажам, у адрозненне ад папярэдняга падарожжа тэхналагічна даўна сёлета пры ўездзе на тэрыторыю Крыма з нас ужо не патрабавалі запляціць курортны (ці экалагічны) збор. А дашнікі не прапанавалі альбо праверыць машыну наконт выкідаў у атмасферу, альбо, каб потым не плаціць штраф, адрозніваючы пэўнай сумай зусім не праз касу. Цяпер на пастах ДАІ ваг велітва сустрачаць, паряць найбольш аптымілістычны маршрут, месцы дыскаляціі кемпінгаў, аўтасэрвісу. Кажучы, што добразвіццёвыя адносіны да вадзіцеляў у некалькі гродных дашняў сфармаваліся, перш за ўсё, настойлівай увагай да гэтай дзяржаўнай службы журналістаў і Мі-

ністэрства па курортах і турызме Крыма.

Зрэшты, станючыя для вас перамены ў паводзінх супрацоўнікаў ДАІ зусім не азначаюць, што яны абмяжуюцца толькі выкаваўчай работай пры перавозных хуткасці зды ці іншых парушэннях. Ды і штраф — гэта не самае суровае пакаранне за памылкі на дарогах, аб чым нагадваюць шматлікія помнікі і вякі ля абочын. Плк аварыйнасці звычайна наступае ў перыяд масавага ад'езду адпачываючых: яны адраўляюцца ў дарогу за сотні, а то і тысячы кіламетраў, у стомленым стане і засынаюць за рулём, стараюцца хуткі трапіць дадому за кошт павелічэння хуткасці і не ўлічваюць асаблівасці крымскіх і памежных з ім аўтадарог. У выніку толькі за дзясцэ дзён на дарогах Крыма 22 чалавекі загінулі і каля 200 атрымалі траўмы.

Завяршаючы дарожна-транспартную тэму, адзначым, што самы папулярны від транспарту ў Севастопалі — так званы маршруткі. За тры гады, што мы тут не былі, парк мікрааўтобусаў прыкметна абнавіўся, а вось плата за праезд засталася ранейшай. Яна засталася ад адлегласці і складае 50 капеек, грыўну (прыкладна пята частка долара) і паўтары грыўні. Пасажыры разлічваюцца за паездку не адразу ж, як у Гродне (вадзіцель адной рукой трымае руль, а другой прымае грошы і дае здачу), а калі выходзяць з транспартнага сродку.

РАЗБУРАНЫ СТЭРАТЫП

У гэта цяжка паверыць, але факт: у Севастопалі жывуць каля 400 тысяч чалавек, а яго тэрыторыя (1079 квадратных кіламетраў, у тым ліку 864 кв. км сушы і 215 кв. км водных акваторыяў) па сваёй плошчы большая, чым у такіх мегаполісах, як Масква, Нью-Йорк, Шанхай. Адміністрацыйна ў склад Севастопалія ўваходзяць горад раёнага падпарадкавання — Інкерман, а таксама 36 сёлетаў і пасёлкаў. На тэрыторыі Севастопальскага раёна знаходзяцца ажы 33 бухты, самы доўгі і прыгожы ў Крыме каньён, самае вялікае вадасховішча, а таксама тры агульнадзяржаўныя прыродныя заказнікі.

На землях Севастопалія таксама размешчана пазначаная маяком самая паўднёвая кропка не толькі Крыма, але і ўсёй Украіны — мыс Сарыч. Гэта магунта, складзеная з вапняку каменная града, вакол якой — рэліктавыя ядлоўчаныя лясы. А на ўсход ад Сарыча пачынаецца тэрыторыя Вялікай Ялты і таямнічавайдомай дачы Гарба-

цова. З шашы можна ўбачыць толькі яе гасцявы корпус, але ёсць там і галоўны асабняк, і басейн, і верталётная палюцка. У жніўні 1991 года першы і апошні прэзідэнт СССР праёў у гэтым месцы тры дні, якія ўскалычвалі краіну і ўвесь свет. Цяпер жа дача «Зара» належыць Кіраўніцтву справам прэзідэнта Украіны.

Што ж датычыцца помнікаў гісторыі і культуры, то іх у Севастопалі больш за дзве тысячы! Ні ў якім іншым горадзе Крыма такой каласальнай спадчыны і блізка няма.

Пры гэтым яшчэ нядаўна Севастопаль быў амаль невядомым шырокай курортнай публіцы. Ён больш асацыяваўся ў гасцей з ваднымі горадамі, галоўным портам Крыма. З курортам жа Севастопаль атаясамлівалі, паводле апытанняў, не больш чым двое са ста чалавек. Вось чаму галоўная задача гарадской праграмы развіцця турызму — разбурыць стэратып Севастопалія як закрытага для супрацоўніцтва горада, які быццам ашчэніўся на наваколны свет жараламі карабельных гармат. Так, тут знаходзяцца базы двух флатаў — Расіі і Украіны. Але горад не з'яўляецца ваеннай базай.

Стэратыпны закрытага горада, можна ўпэўнена сцвярджаць, ужо не існуе. У гэтым пераконаваешся хоць бы на прыкладзе Балаклавы, якая ў савецкія часы была закрыта нават для севастопальцаў. Тут дыслацавалася дывізія ствародных лодак, у тоўшы скал ствараліся камандныя пункты, сховішчы для паліва, тарпеды і ядзерных боегаловак. Цяпер жа ў падземна-падоўжных тунэлях для рамонту падводных лодак створаны ўнікальны ваенна-марскі музейны комплекс (музей-помнік «халоднай» ваіны). Хоць, з іншага боку, у лодзей, якія тут працавалі, такое «перапрафільванне» наўрад ці выклікае станоўчыя эмоцыі.

Сёння ў Севастопалі больш за сотню баз адпачынку, гасцініц і

пансіянатаў, якія гатовы прыняць як самых непераборлівых адпачываючых. Але, та прыкладу, і ў зоне беларускай часткі Аўгустоўскага канала ёсць выдатныя магчымасці не толькі для элементаў воднага экстрэму, але і тых жа пешаходных, велосіпедных, конных прагулкаў. А нашы гісторыка-культурныя помнікі могуць стаць куды больш прыцягальнымі для турыстаў дзякуючы не толькі апаводам экскурсаводаў, але і калі там будзе адбівацца нейкае цікавае дзейства. Бо адна справа, да прыкладу, сфатаграфавана на памяць на руінах адзінага на тэрыторыі былога СССР Антычнага тэатра ў Херсанесе і зусім іншая — убачыць там, пад адкрытым небам спектакль у выкананні прафесійных артыстаў. Сёлета толькі за месяц адзіна са старажыных флюціх калектываў, драматычны тэатр імя Лаўранэва сабраў на сваіх прадстаўленнях у гэтым унікальным месцы больш за дзясцэ тысяч глядачоў.

Дарэчы, самая старажытная на тэрыторыі Украіны астаткі воднаправоду былі выяўлены менавіта ў Херсанесе, а яшчэ ён з'яўляецца радзімай айчыннага вінаробства. Аднак што датычыцца цяперашніх рэалій вакол знакамітага крымскага віна, то яго трэба буда купляць у фірменных магазінах, паколькі вельмі распаўсюджаны падобныя падобныя. І ўжываць гэта віно там жа, у Крыме, паколькі беларуская мытна строга пільную, але не ўвозіць звыш нормы. Хоць і відавочна, што нейкага камерцыйнага інтарэсу ў чалавека няма, але ён можа лёгка застацца «з носам». Там у падарунк савакам і сабрам з Севастопалія можна прывезці сувеніры з ракавін і высакароднага дрэва, эфірнае масла (каля пяці дзясцяткі найменняў для ваннаў, масажу, інгаляцыі, касметычнага сродку для догляда цела і проста для паху) і зборы крымскіх траў.

Думаецца, нашым арганізатарам турызму варта было б паважыць у сваіх крымскіх калег найперш вынаходліваці, жаданню аказаць сваім кліентам як мага больш самых разнастайных паслуг. Можна, безумоўна, сказаць, што ў

Крыме такія ўмовы, якія толькі лянь не выкарыстае ў інтарэсах турызму. Але, та прыкладу, і ў зоне беларускай часткі Аўгустоўскага канала ёсць выдатныя магчымасці не толькі для элементаў воднага экстрэму, але і тых жа пешаходных, велосіпедных, конных прагулкаў. А нашы гісторыка-культурныя помнікі могуць стаць куды больш прыцягальнымі для турыстаў дзякуючы не толькі апаводам экскурсаводаў, але і калі там будзе адбівацца нейкае цікавае дзейства. Бо адна справа, да прыкладу, сфатаграфавана на памяць на руінах адзінага на тэрыторыі былога СССР Антычнага тэатра ў Херсанесе і зусім іншая — убачыць там, пад адкрытым небам спектакль у выкананні прафесійных артыстаў. Сёлета толькі за месяц адзіна са старажыных флюціх калектываў, драматычны тэатр імя Лаўранэва сабраў на сваіх прадстаўленнях у гэтым унікальным месцы больш за дзясцэ тысяч глядачоў.

Дарэчы, самая старажытная на тэрыторыі Украіны астаткі воднаправоду былі выяўлены менавіта ў Херсанесе, а яшчэ ён з'яўляецца радзімай айчыннага вінаробства. Аднак што датычыцца цяперашніх рэалій вакол знакамітага крымскага віна, то яго трэба буда купляць у фірменных магазінах, паколькі вельмі распаўсюджаны падобныя падобныя. І ўжываць гэта віно там жа, у Крыме, паколькі беларуская мытна строга пільную, але не ўвозіць звыш нормы. Хоць і відавочна, што нейкага камерцыйнага інтарэсу ў чалавека няма, але ён можа лёгка застацца «з носам». Там у падарунк савакам і сабрам з Севастопалія можна прывезці сувеніры з ракавін і высакароднага дрэва, эфірнае масла (каля пяці дзясцяткі найменняў для ваннаў, масажу, інгаляцыі, касметычнага сродку для догляда цела і проста для паху) і зборы крымскіх траў.

Барыс ПРАКОПЧЫК.

Нататкі мастака

Добрыя людзі

МУРЫН І ПАГОНЯ ЗА ВЕТРАМ

Марная марнасць, і пагона за ветрам, і стома душы... Так у Эклезіяста, так нам кажа Прапаведнік. Як аспрыччы? А тут красавік, сонечнасць жорстка і вецер моцны. Па праспекце Незалежнасці ідзе высокі мурын у белай марынарцы. Ён шырока раскінуў рукі і ловіць вяснова вецер. Марынарка надзімаецца, як ветразь. Мурын усміхаецца свету і ловіць вецер. І пагона за ветрам для яго не марная марнасць і не стома душы, а вартасць быцця тут і цяпер.

ПАВЕЛ І ПРОСЬБЫ

Лёгка прасіць за іншых, цяжка прасіць за сябе. Калі прасіць за чужыя, гэтка прасьба успрымаецца як аб'ектыўная і справядлівая. Як толькі пачынаеш казаць пра сваіх блізкіх, твае словы прычтываюцца як суб'ектыўныя і стыдобныя. Нагледзячы на гэта, большасць прасіць выключна за сябе, меншасць — за блізкіх, а пра чужых дбае мізэрная колькасць людзей. Мые зусім не абурэае такі стан рэчэй. Мые даіць, што людзі не хочун прызнаваць татальны эгацызм. За ўсё сваё жыццё я сустраў толькі аднаго чалавека, які шырока сказаў, што ў свае п'яццаццэ гадоў ён зарокся прасіць за іншых. «Ты мяне не асудзіш за гэта?» — спытаў Павел. «Не асуджу!» — адказаў я, бо ведаў, які сярбы шматкроць абражалі і прадавалі Паўла.

ЛАБРУЙЕР І СУМЛЕННЕ

У кнізе «Характары, альбо норавы сучаснага стагоддзя» мараліст Жан дэ Лабруйер піша: «Разумны, сумленны і прадастушы чалавек з вялікай верагоднасцю можа трапіць у пастку: яму і ў галаву не прыдзе, што некаму заманецца злавіць яго на памылцы і ператварыць у пасмешышча... «Я не буду пытацца пра тое, дзе Лабруйер бачыў разумнага, сумленнага і ў той жа час прадастушнага чалавека. Паверу маралісту. А воль у тое, што разумны чалавек не ведае, як выглядаюць на ўсеагульны смех, паверыць не змагу. Большасць лідаратаў вяркаў толькі тым і займаюцца, што высьмейваюць чалавечыя заганы, бо яны цудоўна ведаюць, што за маскам праства-

душа і сумленна як раз і хваляюцца грахі чалавеча.

ЖУКАВЫ І СВЯТЛО

У кожнага месца сваё сонца і неаўторнае святло. Раней мне хацелася паехаць кудынебудзь, каб сустрэцца з людзьмі, паглядаць архітэктуру, палявавацца краямідамі. Цяпер усё часцей і часцей я згадваю менавіта святло таго ці іншага месца, містэчка, горада. Пазачора, перад сонм аздадалася святло Піера, раіцца пасля чэрвенскай белай ноцы. Я тады жыў у камунальнай кватэры, у невялікім пакойчыку знаёмых Жукавых. Удзень я хадзіў у Эрмітаж, а вечары мы гулялі ў карты з бабай Уольі, цёткай Тосіяй і Міхасём. А яшчэ я малываў бабу Волгу Жукаву, якая сядзела каля ваіка. Малываў пастэлю піцерскае заваконае святло, вадзіцель і халоднае, як крымае малако. Ён Тосі, ні Волгу даўно няма. Дзе Міхась Жукаў? Не ведаю. Але святло застаўся. І святло. Мне нясцёрпна захацелася зноўку яго пабачыць. Я заплюшчыў вочы...

ВОВА І ЗНАК ЗГОДЫ

Выврацо з унукам. Ямо смажачу індучку. «Я ўмею нажом рэзаць мяса!» — Вова няспешна і яшчэ не зусім упэўнена пільне сакаўны кавак індучыны. «Малайчына. Як там твой тата жыве?» — «Дом прадаў!» — «Во я, цяпер у яго ёсць грошы, і ён зможа купіць табе брата...» Вова задумваецца. «Скажаш яму, калі ў яго не хоціць прадаць табе на брата, я дадам...» — «На дачы ў мяне ёсць Іля, мы з ім гуляем...» — «Іля твой сябар, а я якжу пра брата. У мяне ёсць брат Мірыч, у твайго бацькі ёсць сястра Ядзя, і табе трэба брата купіць. Будзеш яго любіць, навушны яго рэзаць нажом мяса. Зразумей?» Вова хітнуў галавою ў знак згоды.

ВЕРАБЕЙ І МАО

Кітай вялікі, ён вялізарны і ў часе, і ў прасторы. Чатыры тысячы гадоў будучыца, разбудоваецца і перабудоваецца кітайская імперыя. Што такое верабей у паўраўнінні з Кітаем? Жменька пэраў і костачак? Парушынка? І раптам кіраўнік кітайскай дзяржавы — Мао — абвясчае верабей ў вограам народа. Маўлю, верабей аб'ядае Кітай. Грамадзяне рэс-

публікі выйшлі на вуліцы і ўшчалі нечуваны шум. Пераляканыя пташкі узняліся ў неба, але апусціцца на зямлю не змаглі, бо баляўца ляманту, узнятага людзьмі. Пташкі трымаліся ў паветры столькі, на колькі ў іх хапала жыцця, а потым падалі мёртвымі. Іх закідалі ў трузавы і вывозілі на сметнікі. З усіх шматлікіх ахвяраў кітайскай культурнай рэвалюцыі больш за астатніх мне шкада вераб'яў. І калі б мне замовілі зрабіць помнік ахвярам рэпрэсіў, што чыніліся ў камуністычным Кітаі, я паставіў бы помнік маленечкаму кітайскаму вераб'ю.

ГАРАЧЫНЯ І ТРЫТОНА

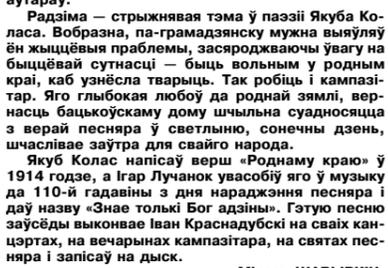
Бегаць па гарачыні цяжка. Тут і хадзіць праблематычна. Сонца пяча, задуха, пыл, мушкі ў вочы трапляюць. А я штораніцы бегаю. Камямі не казаў пра цяжкасці, ніхто не параўні кінуч прабекі. Большасць знаёмых пыталася, а ці даўно я бегаю. Спраўды даўно, больш за сорак гадоў. Перапальнік вывалі, але нядоўгія. Пачынаў я бегаць у батанічным садзе. Побач з садом стаў невядлікі двухпалыяву дамок са спартовай залю. Тамака мясціна секцыя фігурана катанна. Хараграфія, акрабяткі і бег былі асноўнымі заняткамі, бо лёд у нас быў толькі ўзімку, а займаліся ж круглы год. Бегалі мы шмат і праз сад, і па парку, і вакол бухты, і тады вяркаў будавальца палац воднага спорту. Трэнер дазваляў нам пасля курсу невялікі адпачынак. У якасці ўзнагароды ён прапанаваў паназіраць за жыццём трытонаў. У паркахвях хмызняках былі канавы, у якіх вялікія вялікія грабнявёны трытоны. Плямяністыя, аражкава-чорныя, шурпатакурныя, з зубчастымі грабнямі на спінах яны плавалі ў сонечна-цёмнай вадзе. Навіраць за вадзённымі драконікамі было цікава і нават страшнавата. Раптам павялічыцца та нападзе. Не павялічыліся яны і нападлі, адно цешылі нас і сваім казачым жыццём у спакойнай вадзе. Не ведаю, ці ёсць цяпер трытона саламандры ў батанічным садзе. Хутчэй за ўсё — ёсць, бо ў мінскіх рэчках нават ракі з'явіліся. Пасля таго ўспамінаў я вырашўў ўзнагародзіць сябе за цяжка прабекі, і ў якасці падарунка прыдбаў кнігу пра жыццё беларускіх амфібіяў. У саботу будуць удалымі паездкі і падарожжы. Правадзіце яздзель у камфортнай кітаёй абстаноўцы.

БЛІЗНАТЫ. Вас ахопіць моцнае жаданне пранікнуць у сутнасць рэчэй. Многае убачыць з не-

Анталогія беларускай песні

Знае толькі Бог адзіны

У выкананні заслужанага артыста Беларусі Івана Краснадубскага песня «Знае толькі Бог адзіны»

Верш Якуба КОЛАСА

Знае толькі Бог адзіны, Яке мне любі лугавіны — 2 р. 1 родным меймі, Стужкі поля і дарогі, Пустак немых разлогі — 2 р. 1 кургані-велькі.

Музыка ІВАРА ЛУЧАНКА

І на дод пасяны Мадзіскім ранкам слёзы роніцца, І галінікі ціка клопцёчкі, — 2 р. 1 шумяць маркотна.

Верш Якуба КОЛАСА

Знае Бог адзіны, які мілы Мне мужычкі магільны — 2 р. 1 той крыж даўляны, Пад каторым косці тлеюць, Дзе бярозкі зелянеюць — 2 р.

Верш Якуба КОЛАСА

І на дод пасяны Мадзіскім ранкам слёзы роніцца, І галінікі ціка клопцёчкі, — 2 р. 1 шумяць маркотна.

Верш Якуба КОЛАСА

І я зросся з гэтым горам, Як віхры-встры з прасторам, — 2 р. Як з ветрам жыта. А я песню заспяваю Аб знішчэнні гэтым краі, — 2 р. Дзе нам з вамі жыць.

Верш Якуба КОЛАСА

Няхай стогне, няхай плача, Покль жыцце стане йначай, — 2 р. Плачам адавца. І скрозь цемрадзё і гушчары, Нібы сонейка праз хмары, — 2 р. Свет да нас праб'ецца.

Верш Якуба КОЛАСА

Няхай стогне, няхай плача, Покль жыцце стане йначай, — 2 р. Плачам адавца. І скрозь цемрадзё і гушчары, Нібы сонейка праз хмары, — 2 р. Свет да нас праб'ецца.

Верш Якуба КОЛАСА

Няхай стогне, няхай плача, Покль жыцце стане йначай, — 2 р. Плачам адавца. І скрозь цемрадзё і гушчары, Нібы сонейка праз хмары, — 2 р. Свет да нас праб'ецца.

Верш Якуба КОЛАСА

Няхай стогне, няхай плача, Покль жыцце стане йначай, — 2 р. Плачам адавца. І скрозь цемрадзё і гушчары, Нібы сонейка праз хмары, — 2 р. Свет да нас праб'ецца.

Доктар адкажа

Ёсць пытанні? Тэлефануйце...

На будучым тыдні дзяржурцы на «гарачай» тэлефоннай лініі Міністэрства аховы здароўя (222 70 80) будуць:

- 5 лістапада** — галоўны ўрач 33-й сталічнай студэнцкай паліклінікі Алена Расціславаўна ХАРКОВА.
- 6 лістапада** — галоўны ўрач 9-й мінскай клінічнай бальніцы Валерыя Сцяпанавіч КУШНІРЭНКА.
- 8 лістапада** — галоўны ўрач 2-й сталічнай дзіцячай паліклінікі Наталля Барысаўна КОЗІЧ.
- 9 лістапада** — галоўны ўрач 12-й сталічнай дзіцячай паліклінікі Вячаслаў Іванавіч ГРАНЬКОУ.

У графіку магчымых змяненняў.

НАША МАЛІТВА:

Змітраўскія Дзяды на Беларусі

У кожнага народа, які некалі жыў або сёння жыве на Зямлі, была сваё, у нечым непатурная, карціна свету, сваё сістэма ўпэўненніў ад пабудове свету і месцы чалавека ў ім. На працягу многіх стагоддзў складалася карціна свету, характарыстэ менавіта для нашага народа. У ёй чалавек усімі сваімі памкненнямі быў скіраваны да Нябёсаў, аднак галоўным і непадзельным апірышчам нашых папярэдніх пакаленняў была святая пашана да продкаў, шчымымі пачуццямі аб тым, хто некалі нарадзіўся нашых дзядоў і прадзедаў, хто склаўшы нашы песні і казкі, любуў нашую моць, зберагаў і панамажаў авдечныя традыцыі.

Нам хочацца быць перакананымі ў тым, што асвечаны стагоддзямі культ продкаў быў і надоўга застаўся для беларусаў той галоўнай крыніцай, якая ратуе душу, усцешвае сэрца і маеце разум. Памяць аб продках літаральна пранізвае ідэалогію, філасофію і эстэтыку кожнага свята беларускага народнага календара. Перад тым, як ладзіць разгучнае Масленіцу, напрыклад, у саботу, ладзілі пачынальную вясчур; перад тым, як распачнецца святкаванне вясновага Вялікага свята, людзі прыбіралі магільныя сваіх блізкіх. А якіх прыгожых запаветаў прытрымліваліся матулі, якія страцілі сваіх маленькіх дзяцей? Калі яны першы раз прыходзілі ў лес збіраць ягады, то пры самай першай жменькі калі на трынек — для душай сваіх неўзадаваўных немаўлят. А савданні новага ўраджаю нельга было ўжываць да Яўлічнага Спаса.

У працяглым ланцужку абрадаў выдзяляюць паміж жывымі і памёрлымі асабліва месца заўсёды належала Восенскім Дзядам. Спрадвек беларусы былі землепра

НА ПРАЦЫ — МАЙСТАР, ДОМА — ГАСПАДЫНЯ!

У Жодзіне прайшоў фінал Мінскага абласнога конкурсу «Лепшая медыцынская сястра-2007»

У фінале ўзялі ўдзел трынаццаць медсясцёр з розных куткоў Міншчыны. Дзяўчаты прайшлі пяць нялёгкіх конкурсаў. Кожная дэманстравала свае веды і таленты: чаму любіць сваю професію, адказвала на тэарэтычныя пытанні. Не абшлось без практыкі. Усім удзельніцам трэба было запаліць кропельніцу. «Цяжка!» — уздыхалі за кулісамі, бо некаторыя робяць гэта кожны дзень, а некаторыя асвойвалі тэхналогію спецыяльна для конкурсу. Самымі крамля-

нымі момантамі, як ні дзіўна, напоўніў конкурс «Роля медсястры ў фарміраванні здаровага ладу жыцця». Удзельніцы праводзілі гутаркі па актуальных праблемах — рэжым працы і адпачынку, туберкулёз, паленне, наркаманыя, абарты. Ад эмацыянальнага супаўнення Вольгі Якушынай пра кінутых дзяцей жаночая палова залы плакала. У апошнім конкурсе ўдзельніцы паказалі сваё кулінарнае майстэрства — ежа павіна была быць не толькі смачнай, але і карыснай.

Паводле слоў Сяргея Ганчарова, першага намесніка начальніка Упраўлення аховы здароўя Мінска-Мінскага абласнога цэнтру, старшыні журы, мэта конкурсу — павышэнне прэстыжу професіі медыцынскіх работнікаў са спецыяльнай сярэдняй адукацыяй. У вобласці каля 15 тысяч сярэдніх медыцынскіх работнікаў, і за кожнай удзельніцай конкурсу стаіць амаль 1000 медсясцёр.

— Зараз, на жаль, самая актуальная праблема — недахоп кадраў, асабліва урачоч-спецыялістаў, — адзначаў Сяргей Васільевіч. — Не хапае акулістаў, акушэраў-гінеколагаў, у некаторых раёнах — хірургаў. Шукаем кампаніі! У буйных установах, напрыклад, Барысава, Маладзечна, Салігорска, працуюць міжрэёныя цэнтры, у якіх судзіць раёны накіроўваюць сваіх хворых пры больш цэняжэй паталогіі.

На Міншчыне інтэнсіўна вядуцца рамонтныя ў 61 медыцынскай установе аграгарадкаў, у 10 цэнтральных раённых балніцах, сярэд якіх жодзінская, Барысаўская, дзяржынская, амаль заканчваюцца капітальныя рамонтныя. Толькі ў гэтым годзе было куплена 65 машын.

— Дзякуючы конкурсу мы атрымалі новыя веды, — расказваюць канкурсанткі. — Мы нават вывучылі на памяць фактычна ўсе нарматыўныя дакументы! Гэта складана, але вельмі цікава!

Напрыканцы фіналу з падарункамі дадому паехалі ўсе канкурсанткі. Кожная атрымала ад свайго кіраўніцтва і грашовыя ўзнагароджанне ў памеры трох базавых велічынь. Але самае галоўнае — матчымаць павысіць сваю кваліфікацыю, бо вынікі конкурсу будуць ўлічвацца пры прысваенні кваліфікацыйных катэгорый. Самай лепшай медыцынскай сястрой гэтага года стала Марына Беляя з Барысаўскай цэнтральнай раённай балніцы.

Марына БЕГУНКОВА. Фота аўтара.

Любую матулю і бабулю Людмілу Паўлаўну КУДЗІНУ

віншuem з днём нараджэння. Добрага табе здароўя, доўгіх гадоў, спакою ў душы і ладу ў самі!

З удзячнасцю родныя.

Падбухторшчыка чакаюць папраўчыя работы

Галоўны механік аднаго са сталічных прадпрыемстваў вырашыў падзарабіць на «карушчыннай ніве».

Паводле звестак Генеральнай пракуратуры краіны, спадар В. абыяку камерыйшчынам дырэктару прыватнай фірмы дапамагчы заключыць дамову з «родным» прадпрыемствам на набывшчы даражна-будаўнічай тэхнікі і запчастак да яе. Праўда, галоўны механік патлумачыў, што «гешэфт» адбудзецца толькі пры ўмове дачы хабару патрэб-

ным людзям. Пасля таго як камерсант прыняў карупцыйную прапанову, спакуючы на ўласнай ініцыятыве ўзяў на сабе функцыі пасрэдніка. Менавіта ў момант атрымання хабары ў памеры 16,5 тысячы долараў «дабралез» і зваліў за руку супрацоўнікі міліцыі. А нядаўна адбыўся суд, які прыгаварыў падбухторшчыка да 5 гадоў абмежавання волі з накіраваннем у папраўчую ўстанову адкрытага тыпу.

Мікола ДЗЯБЕЛА.

СКАНВОРД

Склаў Андрэй МІХАЙЛАЎ.

1. Якія часткі чалавечага цела з'яўляюцца часткамі яго сэрца? (4 літары)

2. Якія часткі чалавечага цела з'яўляюцца часткамі яго кішчэчніка? (4 літары)

3. Якія часткі чалавечага цела з'яўляюцца часткамі яго лёгкіх? (4 літары)

4. Якія часткі чалавечага цела з'яўляюцца часткамі яго нязначнага мозгу? (4 літары)

5. Якія часткі чалавечага цела з'яўляюцца часткамі яго сэрца? (4 літары)

6. Якія часткі чалавечага цела з'яўляюцца часткамі яго кішчэчніка? (4 літары)

ШАХМАТЫ

Пад рэдакцыяй майстра спорту Уладзіміра СЫЧОВА ЮБІЛЕЙНЫ КОНКУРС «ЯЎГЕНУ ДЗІВІЗАВУ — 70» (Пачатак гл. у №18 за 29 верасня, 10 і 27 кастрычніка).

№ 13. В. КАНДРАЦЬЕЎ (Расія). «Звязда» (Беларусь), 2007. «Юбілей Я. Дзівізава — 70». 5-ы ганаровы водгук.

1. С1f8+ Лf8 2. Крf8 Сg6 3. Фс1+ Крf7 4. Фс8 Лf7+ 5. Кре8 Лс7+ 6. Крд8 Лс8 7. Крс8 Сс4

№ 14. М. GONZALEZ (Іспанія). «Звязда» (Беларусь), 2007. «Юбілей Я. Дзівізава — 70». 6-ы ганаровы водгук.

Нячыя. (5+4).

№ 15. А. PALLIER (Францыя).

«Звязда» (Беларусь), 2007. «Юбілей Я. Дзівізава — 70». 7-ы ганаровы водгук.

№ 16. В. ТУПІК, В. ЖУК (Беларусь). «Звязда» (Беларусь), 2007. «Юбілей Я. Дзівізава — 70». 1-ы павялыны водгук.

(Заканчэнне ў наступным шахматным выпуску).

Тэлесеткі

Ад Хлястова да Манро

Конкурс дэвінкоў, абвешчаны праграмай «Добрай раніцы, Беларусь!», працягвае прымаць удзельнікоў да 20 лістапада. Але ўжо зараз на адрас праграмы паступіла мноства лістоў і фатаздымкаў, з якіх рэдакцыя адабрала больш як 30.

Як расказваюць рэдактары «Добрай раніцы, Беларусь!», сярэд дэвінкоў падобны да папулярных людзей, сустракаюцца «клони» не толькі замежных, але і беларускіх аніматасяў. Есць у спісе Марылін Манро і Том Круз, а таксама Алег Акуліч, Дзіма Калдун, Аляксей Хлястоў і... тэлеведучыя Вольга Шлягер. Прычым дэвінцы, якія даслалі апошняю анкету, сама баялі ўпаўне, што мае падобнасць з іншай Вольгай — Водыц, але тэлевізійны пераконваюць: вылітае Шлягер.

На здымку, які прадставіла нам прэс-служба Белтэлерадыёкампаніі, — экран адзін з удзельнікоў конкурсу дэвінкоў, 27-гадовы Дамітрый — мінчанін, працуе ў БТІ рэгістратарам. Па меркаванню ўсіх знаёмых, уключаючы жонку і дачку, вельмі падобны да Аляксея Хлястова — асабліва калі зробіць стрывожы і меліраваныя. «Сам падобнасць не бачу, але пару разоў за яго аўтографі даваў», — прыгадвае Хлопец. Цікава, як адрагуе на свайго «клона» сам спявак?

Вікторыя ЦЕЛЯШУК. Фота прадстаўлена БТРК.

Усміхнёмся!

Самага буйнога яшчэ атрымала жонка рыбака Сямёна, калі была разбудзіць яго на рыбалку.

Абед у нас не ежа, а час сутак.

Новы рускі заходзіць у канцы-тарскую:

У мяне сёння дзень нараджэння! Там, на вуліцы, стаіць «мэрс» — трэба яго ўпрыгожыць. Калот — узбітымі сліўкамі, дах — крэмавымі ружанкамі, багачкі — цукатамі!

— А калі вас ДАІ спыніць?

— А-а, глупства! Дам разоў лізнуць...

Расійская пара прайграла спаборніцтвы на тан-

Сардэчна віншuem любіую матулю і бабулю Ніну Нікіфараву АЛЬХОУСКУЮ з в. Васільчыцы Капыльскага раёна з 90-годдзем.

Жадаем бадзёрага настрою і доўгіх гадоў жыцця.

Любы твар твой з усмешкаю міль!

Мы б хацелі бачыць заўжды.

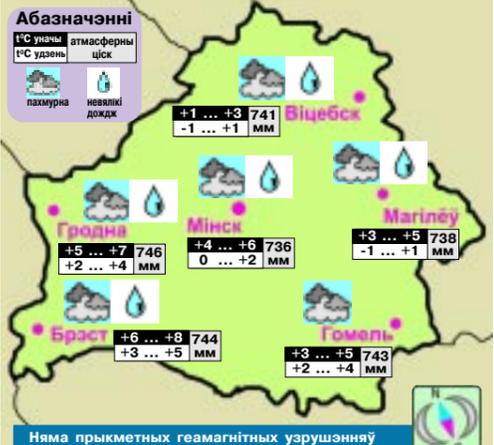
Хай жа Божа дае і табе сілы і не шле аніякай бяды.

Дзеці, унукі, праўнукі.

Сёння

Сонца	Усход	Заход	Даўжыня дня	Месяц
Мінск	7.13	16.32	9.19	Апошняя квадра 1 лістапада. Месяц у сузор'і Дзевы.
Віцебск	7.06	16.18	9.12	Імяніны
Магілёў	7.03	16.22	9.19	Пр. Пелагаі, Анатоля, Васіля, Сяргея, Фёдара, Якова, Мікалая, Канстанціна;
Гродна	6.55	16.24	9.29	К. Сільвіі, Губерта, Марціна.
Брэст	7.27	16.48	9.21	
	7.23	16.54	9.31	

Надвор'е на заўтра

...у суседзях

Горад	Тэмпература	Ападкавыя з'явіленні
ВАРШАВА	+6...+8 °C	
МАСКВА	0...+2 °C	
ВІЛЬНЮС	-2...0 °C	
РЫГА	+1...+3 °C	
КІЕЎ	+4...+6 °C	
С-ПЕЦЬЯРБУРГ	-2...0 °C	

3 лістапада

1957 год — у Савецкім Саюзе запусчаны касмічны карабель з сабакамі лайкамі на борце — першымі жывымі істотамі ў космасе.

4 лістапада

1887 год — нарадзіўся Цішка Гартны (Зміцер Фёдаравіч Жыгуновіч), беларускі пісьменнік, дзяржаўны і грамадскі дзеяч. Акадэмік НАН Беларусі (1928), рэдактар газеты «Дзянніца». Першы старшыня Часовага рэвалюцыйнага ўрада Савецкай Беларусі (1919). Выступаў як паэт, празаік, драматург, публіцыст, даследчык беларускай літаратуры і крытык. Аўтар раманаў «Соцікаліны» і «Перагуды». У 1923 годзе пленум ЦК КП(б)Б прыняў рашэнне аб прысваенні Ц. Гартнаму звання народнага пісьменніка Беларусі, аднак яно так і не было выканана. Рэпрэсаваны ў 1937 годзе. Паводле афіцыйнай версіі, памёр у турме, на самай справе — пакаўны жыццё самагубствам. Рэабілітаваны ў 1988 годзе.

«Хто хоча зрушыць свет, хай зрушыць сабе!»

Сакрат (470—399 да н.э.), старажытнагрэчаскі філосаф.

Віншuem з днём нараджэння Жану Яўгенаўну ЦІЦІНАВУ. Жадаем ішчасця поўняра далоні, хай будзе вечна на душы вясна.

Бацькі, дачка, сям'я Рабон з г. Гомеля.

ХАТНЯЯ ЭНЦЫКЛАПЕДЫЯ

ДАПАМАЖЫ САБЕ САМ

Грыбок не любіць зялёнага чаю

Вучоныя з Тайланда знайшлі новае прымяненне зялёнаму чаю: яны заліваюць яго ў чаравікі, і лекавы эфект пераўтвараецца ўсе чаканы.

У краінах Азіі зялёны чай даўно ў пашане, бо ён змяшчае ў два разы больш, чым чырвонае віно, ферментаў, якія здольныя паліраваць ракавіны і сардэчныя захворванні. Ён лепш, чым вітаміны С і Е, спраўляецца з аховай клетак нашага арганізма. Але гэта яшчэ не ўсё. Калі час ад часу зялёны чай наліваць у скураны абуток, ён становіцца практычна стэрыйным. Так, абуток можна насяць доўга, і ніякага паху пры гэтым не з'явіцца. Сакрат у тым, што зялёны чай пазбавілае абуток ад шкодных мікраарганізмаў, якія выдзяляюцца разам з потам, пачуюць абуток, прыводзяць да грыбковых захворванняў ступняў і выклікаюць непрыемны пах.

Звычайная гігіена і штодзённая нажытая ванначка з настоем зялёнага чаю таксама добра абараняюць ад грыбка.

БАЦЬКОЎСКІЯ КЛОПАТЫ

На кончыках пальцаў

Аб карысці работы рукамі чулі ўсе. Аб тым, што гэта вельмі важная, сведчыць і той факт, што спецыялісты распрацавалі спецыяльныя пальчыкавыя гульні для дзяцей. Яшчэ вядомы педагог Сухамлінскі сцвярджаў: «Розум дзіцяці знаходзіцца на кончыках яго пальцаў». Даказана, што работа рукамі развівае творчыя здольнасці і фантазію дзіцяці. Простыя рухі дапамагаюць не толькі зняць напружанне з саіх рук, але і расслабіць мышцы ўсяго цела.

Практыкаванні для рук здольныя і палепшыць вымаўленне многіх гукаў. Чым лепш працуюць пальцы, тым чысцей гаворыць дзіця. Для вызначэння ўзроўню развіцця мых лапачек прапануюць такі метад: дзіця просіць паказаць адзін пальчык, два пальчыкі, тры. Тым, каму удаецца ізаляваць рухі пальцаў, — дзеці, якія добра размаўляюць. Калі ж рухі напружаныя, пальчыкі згінаюцца і разгінаюцца толькі разам, то гэта дзеці з моўнымі праблемамі.

Разам з практыкаваннямі вельмі карысна перабраць гузікі, складваць карцінкі з мазаікі і пазлаў. Праз акупунктурныя кропкі на руках можна ўздзейнічаць нават на ўнутраныя органы. Гуляйце разам з дзецьмі і абавязкова далучайце іх да некаторых хатніх спраў. Так, напрыклад, сумесны выроб пельменяў ці піражочкаў добра развівае пальчыкі і заадно вучыць кулінарны.

ВАРТА ПРЫСЛУХАЦА

Захоўваць вечна?

Многія з нас не любяць развітвацца са старымі рэчамі. А дарэмна! Есць рэчы, з якімі з цягам часу расставання неабходна без шкадавання. Інакш яны могуць прычыніць шкоду здароўю. У першую чаргу гэта датычыцца зубной шоткі, асабліва калі яна праслужыла вам больш чым тры месяцы. Гэтак жа смела выкідайце яе ў відра для смецця, калі перахвартаў якой-небудзь інфекцыяй. У ішчэціні выдатна захоўваюцца ўсе хваробатворныя бактэрыі. Цяпер зярніце на кухню. Тут жа можна часцей мяняць губкі і ануці для мыцця посуду. Вось ужо дзе мікробы практычна так і «ішчэць».

Небеспячальна з'яўляецца і пратэрмінаваная касметыка. Яна можа выклікаць алергію. Туш трэба мяняць кожны тры месяцы. Стойка губная памада губляе ўласціваасці праз год, танальны крем — праз паўгода.

-2451-

ХАТНІЯ НАРЫХТОЎКІ

Пара квасіць капусту

Капусту, што будыла — гэта другі хлеб. Тады капуста — траціца. Кожная гаспадыня мае свой уладабыты рэцэпт, аднак, спадзяёмся, з цікавасцю паставіцеся і да новага.

КАПУСТА З КРОПАМ

Пашаткуйце капусту нажом і складзіце ў эмаліраваную ёмістасць, зверху пасыпаўце надзёртай на буйной тарцы моркавай і ў рэцэптура засолу. Аднак не менш важна і тое, як нашатаванны качан. Здавалася б, маюць круглую капуску галоўку можна раззаць у любым накірунку, але соку выдзеліцца болей, а квашанне будзе адбывацца больш раўнамерна, калі ліставыя жылкі разрэзаць упоперак. Спецыялісты рацяць шаткаваць капусту па такой схеме (гл. мал.).

ШАТКУЙЦЕ ПРАВІЛНА

Вядома, што на смак, пах і тое, як хрусціць квашаная капуста, уплываюць не гатуноўчыя асаблівасці, умовы вырошчвання і рэцэптура засолу. Аднак не менш важна і тое, як нашатаванны качан. Здавалася б, маюць круглую капуску галоўку можна раззаць у любым накірунку, але соку выдзеліцца болей, а квашанне будзе адбывацца больш раўнамерна, калі ліставыя жылкі разрэзаць упоперак. Спецыялісты рацяць шаткаваць капусту па такой схеме (гл. мал.).

1. Неважліва качан разрэзаць уздоўж храпкі на дзве, а буйныя — на чатыры часткі. Рабіць гэта можна і з верхавыя качана, але з храпкі — больш бяспечна. Калі качан раззаць упоперак, то пры шаткаванні лісце рассыпаецца.

2. Кожную частку, упоперак ліставых жылкаў, рассячы на долі, каб даўжыня капуснай стружкі была роўнай 6—8 см.

3. Долі рассячы вострым нажом ці шаткоўнай так, каб шырыня палосак не павышылася 3 мм (тады павольваецца закваса), але і не была меншай чым 1 мм (інакш капуста хутка закісае, становіцца мяккай).

4. Так выглядае правільна нашатаваная капуста.

Народны вопыт падказвае: каб квашаная капуста атрымалася смачнай і хрусцікай, квасіць яе трэба ў Маладзіц. На кожную 10 кг капусты бярыце 200—250 г звычайнай (не ёдванай) солі. Квасіць можна не толькі з моркавай і кропам, але і з яблыкамі, журавінамі, салодкім перцам, буракам, кменам.

МУЖЧЫНА ў ДОМЕ

Надзейны амартызатар

У малагабарытнай кватэры кожны сантметр жылой плошчы на ўліку, таму даводзіцца выкарыстоўваць і прастору ў кутку пакоя побач з дзвярцямі. А ў іх ёсць такая непрыемная ўласцівасць — пры адкрыванні стунуць мэблю, якая стаіць у кутку. Каб дзверы не стукаліся аб мэблю, у месцы іх дакранання прымацуюць прысоку ў выглядзе лістынку старога цацкі. Такі просты амартызатар на нейкі час скажам замяніць штырок-абмежавальнік, які вы абавязкова зробіце крыху пазней.

-2452-

ЗВЯЗДА
БЕЛАРУСКАЯ ГАЗЕТА

ЗАСНАВАЛЬНІКІ:
Савет Рэспублікі Нацыянальнага сходу Рэспублікі Беларусь,
Палата прадстаўнікоў Нацыянальнага сходу Рэспублікі Беларусь,
Савет Міністраў Рэспублікі Беларусь

РЭГІСТРАЦЫЙНЫ НУМАР 1.

Галоўны рэдактар У. НАРКЕВІЧ.
РЭДАКЦЫЙНАЯ КАЛЕГІЯ: І. БАРАНОЎСКІ, С. ГРЫБ, У. ЗДАНОВІЧ (намеснік галоўнага рэдактара), Н. КАРПЕНКА, Л. ЛАХМАНЕНКА, Т. ПАДАЛЯК, С. ПРОТАС (намеснік галоўнага рэдактара), С. РОСАЛЮКА, Л. РЫЖАНКОВА (першы намеснік галоўнага рэдактара), Л. СВДРЫЦКАЯ, А. СЛАНЕЎСКІ (намеснік галоўнага рэдактара), В. ЦЕЛЯШУК, І. ШУЧЭЧКА.

НАШ АДРАС: 220013 г. Мінск, вул. Б. Хмяльніцкага, 10-а.

ТЭЛЕФОНЫ: прыёмнай — 287 19 19 (тэл/факс); аддзелаў: пісьмаў — 287 18 64, падпіскі і распаўсюджвання — 287 18 51, юрыдычнага — 287 19 68, сакратарыята

— 292 05 82, адказны за выпуск дадаткаў: «Чырвоная змена» — 292 44 12; «Маскоўскае самакіраванне» — 292 21 03, уласных карэспандантаў: у Брэсце: 20 37 98, Віцебску: 24 31 92, Гродна: 43 25 29, Гомелі: 74 13 92, Баранавічах: 7 26 02, Магілёве: 32 74 31, Бухартэры: 292 22 03; дзевяці на рэкламе і аб'явах тэл/факс: 287 17 79, e-mail: reklama@zvyazda.minsk.by, рэдактар рэкламнага аддзела — тэл/факс 292 04 52.

html: www.zvyazda.by E-mail: info@zvyazda.minsk.by

Аўтары апублікаваных матэрыялаў нясуць адказнасць за падбор і дакладнасць фактаў. Іх меркаванне не заўсёды супадае з меркаваннем рэдакцыі. Рэдакцыя пакаідае за сабой права не ўступаць у пераліску з

аўтарамі. Перадрук матэрыялаў, апублікаваных у «Звяздзе», толькі з дазволу рэдакцыі.

Матэрыялы, пазначаныя гэтым значком, носяць рэкламны характар.

Адказнасць за змест рэкламы нясуць рэкламадаўцы.

Газета адрэдавана ў Рэспубліканскім унітарным прадпрыемстве «Выдавецтва «Беларускі Дом друку».

Мінск, пр. Незалежнасці, 79. Выходзіць 250 разоў у год.

Тыраж 32.353. Індэкс 63850. Зак. № 6025. Нумар падпісаны ў 19.30.

M 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12
P 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12